MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR ORADEA

REPERTORIUL MONUMENTELOR DIN JUDEȚUL BIHOR

1974

COMITETUL DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ
AL JUDEŢULUI BIHOR
MUZEUL ŢĂRII CRIŞURILOR

REPERTORIUL

Monumentelor naturii, arheologice, istorice, etnografice, de arhitectură şi artă din judeţul Bihor

MUZEUL ŢĂRII CRIŞURILOR
– BIBLIOTECA –
INV. nr. 1909-a.

ORADEA, 1974

Orice corespondenţă se va adresa Muzeului „Ţării Crişurilor" — Oradea, Str. Stadionului, nr. 2, Telefon: 1 27 25

Toute correspondance sera envoyée à l'adresse: Muzeul „Ţării Crişurilor", Oradea, Str. Stadionului 2, Telefon: 1 27 25 Roumanie

Please send any mail to the following address: Muzeul „Ţării Crişurilor", Str. Stadionului nr. 2, Oradea Telefon: 1 27 25 Rumania

Richten Sie bitte jedwelche Korespondenz an die Adresse: Muzeul „Ţării Crişurilor", Str. Stadionului nr. 2, Telefon 1 27 25 Oradea, Rumänien

Repertoriul a fost elaborat de: Toma Béczy, Liviu Borcea, Nicolae Chidioşan, Gabriela Crişan, Sever Dumitraşcu, Viorel Faur, Ion Godea, Elena Grigorescu, Rodica Hircă, Doina Ignat-Sava, Tiberiu Jurcsák, Ion Marinescu, Ana Marossy, Tereza Mózes, Ivan Ordentlich, Ion Paina, Rozalia Poliş, Ecaterina Sasu, Susana Tóth, Mariana Zintz.

Redactor responsabil: SEVER DUMITRAŞCU

CUVÎNT ÎNAINTE

Repertoriul întocmit de colectivul Muzeului Ţării Crişurilor din Oradea a încercat să cuprindă, într-o descriere succintă, impusă de natura lucrării, stadiul cunoştinţelor *autorilor asupra monumentelor naturii, arheologice, istorice, etnografice, arhitectonice şi de artă din Oradea şi judeţul Bihor.*

Ne dăm seama că nu am izbutit să culegem toate datele şi nici majoritatea lor. Repertoriul are, de asemenea, unele greşeli inerente, pentru care nu cerem circumstanţe atenuante, ci critica la obiect din care să rezulte noi informaţii şi lămurirea cît mai adecvată a problemelor ce se vor ridica.

Repertoriul se adresează tuturor celor interesaţi, specialiştilor, profesorilor, organelor locale, elevilor şi studenţilor, amatorilor, de la care aşteptăm şi cuvenitele informaţii viitoare pentru completarea datelor ce le deţinem.

Această lucrare va provoca şi supărări, chiar proteste. Avertizăm de la bun început că ele sînt întemeiate şi noi le meritäm, căci deşi ne-am străduit, n-am izbutit să dăm *o lucrare pe măsura dorinţelor noastre.*

Se vor „supăra" pe această lucrare nu numai specialiştii, care pentru datele inedite sau necunoscute o vor folosi în lucrările lor, ci şi localnicii, *profesorii, studenţii, elevii văzînd că localitatea lor nu apare cu descoperiri, cu monumente.*

Pe acest temei *(anunţăm anticipat că am efectuat o* anchetă scrisă privind acest repertoriu în toate comunele şi localităţile judeţului *primind numeroase răspunsuri excelente pentru care aducem sincere mulţumiri, dar şi multe localităţi de unde — şcolile mai ales — nu ne-au dat nici un răspuns) ne gîndim că vom obţine noi informaţii şi date profitabile nu numai pentru evaluarea lor ştiinţifică, pentru cercetarea viitoare, ci, în primul rînd pentru inventarierea, restaurarea, conservarea şi asigurarea perpetuă a* patrimoniului virtual *de monumente şi valori ale judeţului nostru.*

Încercarea aceasta — prima de acest gen privind patrimoniul real *şi* virtual *al judeţului nostru şi prima de această amploare în literatura de specialitate consultată deseori, va rămîne, nădăjduim, un instrument indispensabil de lucru pentru toţi cei interesaţi.*

Tuturor celor care ne vor ajuta să completăm acest repertoriu — *chiar dacă iniţial se vor supăra pe greşelile lucrării — le aducem cele mai calde mulţumiri.*

SEVER DUMITRAŞCU
Directorul Muzeului Ţării Crişurilor

LISTA ABREVIERILOR

ACMIT = *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pentru Transilvania*, Cluj, I—IV, 1926—1931—1938

AÉ = *Archeológiai Értesitő*

AISC = *Anuarul Institutului de Studii Clasice*, Cluj

BER. R.G.K. = *Deutsches Archäologisches Institut Bericht der Römisch — Germanischen Komission*

N. CHIDIOŞAN, *Grupa Suciu de Sus = Contribuţii la cunoaşterea grupei Suciu de Sus în contextul epocii bronzului din Crişana*, *SCIV*, 2, 1970.

S. DUMITRAŞCU, L. Mărghitan, *Aşezări şi descoperiri dacice* I = *Aşezări şi descoperiri dacice din vestul şi nord-vestul României din sec. II. i.e.n.—II. e.n.*, *Sargetia*, VIII, Deva, 1971, pp. 45—55

S. DUMITRAŞCU, *Aşezări şi descoperiri dacice I*, = *Aşezări şi descoperiri dacice din vestul şi nord-vestul României în sec. II—IV e.n.*, în *Lucrări Ştiinţifice*, II, Oradea, 1968, pp. 239—256

S. DUMITRAŞCU, *Cetăţi dacice în Crişana = Aşezări fortificate şi cetăţui dacice în partea de vest a Munţilor Apuseni*, *Crisia* II, Oradea, 1972, pp. 121—148

S. DUMITRAŞCU, *Descoperiri din sec. IV—V e.n. = Descoperiri arheologice din sec. IV—V e.n. în judeţul Bihor*, *Centenar Muzeal Orădean*, Oradea, 1972, pp. 197—209

ESA = *Eurasia Septentrionalis Antiqua*

F.A. = *Folia Archeologica*

I. GLODARIU, *Consideraţii = Consideraţii asupra circulaţiei monedei străine în Dacia (sec. II. i.e.n—I. e.n.)*, *Acta M.N.*, VIII, Cluj, 1971

D. IGNAT, *Rep. = Repertoriul descoperirilor neolitice din Bihor*, *Crisia*, III, Oradea, 1973

MATERIALE = *Materiale şi Cercetări Arheologice*, Bucureşti

I. ORDENTLICH, *Aria=Aria de răspîndire a culturii Otomani de pe teritoriul României, Marmaţia, II, Baia Mare*, 1971

M. ROSKA, *Repertoriu=Erdély Régészeti Repertóriuma*, I, Öskor, Cluj, 1942

M. RUSU, Die Verbreitung=*Die Verbreitung der Bronzehorte in Transilvaniei von Ende der Bronzezeit in die mittlere Hallstattzeit, Dacia*, N.S. VII, 1963,

I. SABĂU, *Circulaţia=Circulaţia monetară în Transilvania sec. XI—XIII în lumina izvoarelor numismatice, SCN*, II, Bucureşti, 1958

SCIV=*Studii şi Cercetări de Istorie Veche*

SCN=*Studii şi Cercetări de Numismatică*

AL. VULPE, ÄXTE=*Äxte und Beile in Rumänien, I, Prähistorische Bronzefunde, Abteilung IX, 2 Band, C.H. Beck'sche* Verlagsbuchhandlung, München, 1970

VL. ZIRRA, BEITRÄGE=*Beiträge zur kenntnis des Keltischen Latène in Rumänien*, în *Dacia*, XV, 1971

Semnăturile autorilor au fost prescurtate după cum urmează:

N C=Nicolae Chidioşan

S D=Sever Dumitraşcu

D I S=Doina Ignat-Sava

I O=Ivan Ordentlich

N O T Ă

Localităţile centre de comună sau oraşe sînt indicate numai cu denumirea. În localităţile marcate cu x nu există monumente.

1. **Abram***

(I O)

2. **Abrămuț**

În anul 1907 la locul numit „Muntele bătrîn" (Öreg hegy) au fost descoperite întîmplător resturile unui *mormînt* de inhumație care avea ca inventar 4 *catarame* de aur, datate în epoca prefeudală (sec. IV—VI).

(N C)

3. **Adonl**, com. Tarcea

Din locul numit „Ferma lui Wagner" (Wagner tanya) provine un *topor* de piatră de tip calapod, databil în epoca neolitică.

În „Insula Körtös" a fost descoperit un *tîrnăcop* de aramă cu brațele în cruce, aparținînd epocii eneolitice. Dintr-un loc neprecizat de pe raza localității în anul 1904 a fost descoperit un *disc* de aur ornamentat. În fosta vie „Szilasy" a fost descoperit la începutul secolului un *mormînt* de inhumație avînd ca inventar un *topor* de bronz de tip Adoni, o *brățară* din bronz și un *lanț* de aur. La marginea nordică a localității pe o insulă situată într-un braț mort al rîului Er, *așezare* aparținînd culturii Otomani. Toate aceste descoperiri se pot încadra in epoca bronzului.

Din locul „Pociaroș" provine un fragment de vas de la începutul epocii prefeudale.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 79 sq; I. Ordentlich, *Aria*, p. 20; Al. Vulpe, *Axte*, p. 62

(I O)

4. **Albești*** com. Răbăgani

(S D)

5. **Albiș**, com. Buduslău

În locul numit „Sikmar", *așezare* neolitică de unde provin numeroase *fragmente ceramice*.

De pe teritoriul localității dintr-un punct neprecizat se cunoaște un *celt* și un fragment de *deșeu* de turnare din epoca bronzului.

(1O)

6. **Aleșd**

În hotarul localității într-un punct neprecizat *așezare* din epoca neolitică de unde provin numeroase *așchii* de obsidian și *dăltițe* de piatră.

Dintr-un punct neprecizat provine un *tîrnăcop* de aramă din epoca eneolitică.

Tot dintr-un loc neprecizat provine un *celt* și o seceră, ambele din bronz, atribuite fazei Bronz D.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 79; idem, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, Cluj, 1942, II. v. I, p. 34; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 205.

(I O)

7. **Almașul Mare***, com. Balc

(I O)

8. **Almașul Mic***, com. Balc

(I O)

9. **Almașu Mic***, com. Sîrbi

(S D)

10. **Alparea***, com. Oșorhei

(S D)

11. **Ant***, com. Avram Iancu

(I O)

12. **Apateu***, com. Nojorid

(S D)

13. Arpășel*, com. Batăr

(S D)

14. **Aștileu**

În peștera „Igrița" din hotarul comunei s-a descoperit un tezaur compus din 26 *denari* romani imperiali după cum urmează: Antoninus Pius (138—161) — 8 denari; Faustina Senior (+140) — 1 denar; Marcus Aurelius (161—180) — 8 denari; Lucius Verus (161—169) — 3 denari; Lucilla (+ 183) — 1 denar; Commodus (176—192) — 4 denari; Crispina (177—182) — 1 denar. Piesele *tezaurului se* înscriu între 147—191, avînd un grad de uzură accentuat, fapt ce indică ascunderea tezaurului spre sfîrșitul secolului

II e.n. Tezaurul a fost descoperit pe valea Crişului Repede în afara graniţelor provinciei romane Dacia, el dîndu-ne relaţii despre schimburile comerciale dintre dacii liberi şi provincia imperială pe de o parte şi demonstrînd, probabil, existenţa unui drum comercial pe valea Crişului Repede în antichitate.

E. Chirilă, I. Emödi, Z. Nánási, *Descoperiri monetare antice în Transilvania*, în *Acta M N*, 1971, pp. 567—568.

(S D)

15. **Ateaş**, com. Cefa

În apropierea localităţii *aşezare* tip tel nefortificată aparţinînd culturii Otomani faza II din epoca bronzului.

I. Ordentlich, *Aria*, p. 21.

(I O)

16. **Auşeu***

(I O)

17. **Avram Iancu***

(S D)

18. **Balc**

Din apropierea Sanatorului de Neuropsihiatrie provin numeroase *fragmente ceramice* aparţinînd epocii neolitice, epocii bronzului (cultura Otomani) şi La Tène-ului dacic. Într-un loc neprecizat în anul 1899 a fost descoperit un *depozit* de obiecte din bronz aparţinînd epocii bronzului. În pădurea din apropierea localităţii s-a găsit un *fragment ceramic* aparţinînd probabil perioadei prefeudale.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 35

(I O)

19. **Batăr**

Monede romane imperiale, provenind din această localitate au ajuns în anul 1910 în Muzeul din Oradea, fiind înregistrate in vechile registre sub nr. 285—288. Piesele au fost emise în vremea următorilor împăraţi: Hadrian — 2; Antoninus Pius — 2; Commodus — 2; Gordian — 2; şi se pare că au făcut parte dintr-un *tezaur*

de monede romane imperiale care circulau în sec. II—III e.n. în lumea dacilor liberi din Crișana.

B. Mitrea, în *Dacia*, XI, 1967, Nr. 44, p. 385.

(S D)

20. **Băl Felix***, com. Sînmartin

(NC)

21. **Băile 1 Mai**, com. Sînmartin

În apropierea ștrandului cu valuri, pe malul sting al piriului Peța au fost descoperite cîteva *fragmente ceramice* neolitice și *amulete de piatră*.

Din anul 1884 de pe raza băilor provine o *monedă* imperială romană (Faustina junior).

Inventarul Muzeului „Țării Crișurilor"

(NC)

22. **Băița**, oraș Nucet

În hotarul satului sînt cunoscute nu numai speologilor ci și arheologilor următoarele *peșteri:* Peștera de la „Părețiii Corlatului"; „Izvorul Crișului Negru"; Peștera de la „Văruța"; peștera de la „Dosul Broscoiului". Nu cunoaștem, pînă în prezent nici o descoperire arheologică din aceste peșteri.

(S D)

23. **Băița Plai***, oraș Nucet

(S D)

24. **Bălaia***, com. Tileagd

(S D)

25. **Băleni***, com. Lazuri de Beiuș

(S D)

26. **Bălnaca**, com. Șuncuiuș

În apropierea localității din peștera „Piatra Roșie" (Vöröskői barlang) provin mai multe obiecte de bronz, dintre care amintim două *seceri*, atribuite epocii Hallstatt.

În peștera „Piatra Morii" au fost găsite *fragmente de ceramică* din faza de trecere spre epoca bronzului și un fragment de *ceașcă hallstattiană.*

M. Roska, *Repertoriu*, p. 35 sq.

(I O)

27. **Bălnaca Groși***, com Șuncuiuș

(IO)

28. **Beluș**

În „Pădurea Delanilor" se cunosc 32 *tumuli* dintre care unul cercetat sistematic fără a se obține vreun rezultat concludent.

(I O)

29. **Belușele***, com. Curățele

(S D)

30. **Belfir**, com. Tinca

În hotarul satului s-au găsit întîmplător *topoare* de piatră din neolitic și un *nucleu* de obsidian.

Dintr-un loc neprecizat au ajuns în Muzeul de Științele Naturii din Tinca o *rîșniță* circulară de calcar și mai multe fragmente *de oale* lucrate la roată din pastă fină de culoare cenușie, ornamentate cu benzi de linii simple și în val caracteristice ceramicii *dacilor liberi* de epocă romană din sec. III. e.n. (?)

S. Dumitrașcu, *Așezări și descoperiri dacice* I, p. 245.

(S D)

31. **Belejeni***, com. Drăgănești

(S D)

32. **Berechiu***, com. Cefa

(S D)

33. **Betfia***, com. Sînmartin

(S D)

34. **Bicaci**, com. Cefa

În pădurea din apropierea localității a fost găsit un *depozit* de obiecte de bronz databil în Bronz D. În locul numit „Babastyai", *celt* din epoca bronzului.

Dintr-un loc neprecizat provin două *monede* de aur imperiale romane emise de Theodosius.

M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 205.

(I O)

35. **Bicăcel***, com. Lăzăreni

(S D)

36. **Biharea**

Pe terasa stîngă a pîrîului Ceşmeu, în partea de nord-est a satului, în dreapta şoselei Oradea—Satu Mare, se află *Cetatea de pămînt* de la Biharea, cetatea lui Menumorut, cum este denumită în tradiţia locului, cunoscută încă din secolul trecut. Ulterior, în perioada interbelică şi mai ales după efectuarea unor săpături sistematice în ultimii ani, arheologii şi istoricii şi-au dat seama că cetatea de pămînt de la Biharea s-a ridicat în *perimetrul unei staţiuni arheologice* cu mai multe nivele de locuire, cele din epoca *veche* (din antichitate), *prefeudalism*, şi *feudalismul timpuriu* (demonstrînd *o continuitate de civilizaţie autohtonă*, în epoca dacică, în vremea dacilor liberi de epocă romană şi post romană şi în cea românească din feudalismul timpuriu.

a) Chiar şi epocile străvechi (preistorice) sînt bine reprezentate prin descoperiri arheologice. La sud de cetatea de pămînt şi pe locul cetăţii se întindea în *neolitic o* aşezare aparţinînd purtătorilor culturii Tisa, cărora le urmează sau îi continuă în eneolitic elemente, purtători ai culturilor Baden şi Coţofeni.

b) Cultura protothracică *Otomani* (II—III) este reprezentată la Biharea prin ceramica descoperită în aşezarea de la sud de cetate, la locul „Cărămidărie" şi probabil în *depozitul de bronzuri* de la sfîrşitul acestei epoci şi începutul hallstattului, depozit încadrat cronologic de M. Rusu, specialist în depozitele de bronzuri de pe teritoriul patriei noastre, în seria de depozite Cincu—Suseni ($Ha\ A_1$).

c) Dacii din epoca *arhaică* a civilizaţiei lor (Hallstattul mijlociu şi tîrziu, de la începutul La Tène-ului) au ridicat, după părerea noastră şi după cîte cunoaştem pînă în prezent, *o cetate de o formă neregulată* pe terasa Ceşmeului, aşa numita „Cetate a Fetelor" parţial acoperită şi probabil parţial refolosită în cadrul marii

cetăți patrulatere de la începutul feudalismului românesc, a feudalismului timpuriu din centrul Europei.

În partea de sud a cetății, la locul „Lutărie" și în cetate apare un strat arheologic compact, dacic hallstattian (C și D) și de la începutul La Tène-ului (sec. IV—II î.e.n.). În secolul al IV-lea, î.e.n., poate la începutul sec. III î.e.n. *dacilor de la Biharea* li se adaugă un contingent de *populație celtică*, clar identificată în așezare prin *ceramica sa specifică*, cu forme caracteristice și *mult grafit* în pastă. Poate împotriva celților sau în tovărășie cu celții, apărîndu-se de alți invadatori (romanii?) au ridicat dacii de la Biharea *cetatea de pămînt* numită azi *Cetatea Fetelor*. O cetate dacică, o locuire dacică sigură la Biharia presupusese corect, desigur în limitele altor cunoștințe, și P. Csépl6, arheolog orădean, la începutul sec. XX.

d) Știm astăzi *sigur*, pe baza materialului concret, *ceramică, unelte, ustensile, podoabe*, că dacii de la Biharea continuă să locuiască în vechea lor așezare (poate și în cetate — *Cetatea Fetelor)* și în *epoca romană*, singuri sau alături de celții localizați lîngă așezarea dacică, în cazul în care nu se vor fi asimilat în masa populației dacice.

Alături de *ceramica dacică tipică* (lucrată cu mîna și la roată) s-a descoperit la Biharea (mai ales lîngă colțul de nord-est al cetății) și multă *ceramică romană, terra sigillata*, ceramică cărămizie și gălbuie de factură romană provincială. *Așezarea dacică de epocă romană* se întindea în partea de nord-est a cetății și pe locul actualei cetăți (cetatea mare, patrulateră de pămînt). Această realitate, locuirea stațiunii în epoca romană a fost observată just și de P. Csépl6 și J. Karácsonyi, încă acum mai bine de șapte decenii.

e) Așezarea este locuită în continuare și în sec. IV—VI e.n. Arheologul clujean M. Roska a dezvelit în săpăturile sale din 1924—1925 *morminte din sec. IV e.n.*, iar S. Dumitrașcu în anul 1973 cu ocazia săpăturiior efectuate în cetate și la locul „Lutărie" a descoperit *ceramică, unelte* și *podoabe* din sec. IV—V e.n., dintre care amintim *două căni*, una mai mică și a doua cu buza lobată și toarta torsionată, imitînd piese de metal. În anul — 1954 M. Rusu a dat la iveală, cu ocazia efectuării săpăturii sale de salvare, de un *bordei din sec. V—VI e.n.* Ceramică din sec. VI e.n. a fost descoperită și mai apoi, în săpăturile lui S. Dumitrașcu din 1973.

f) Un bogat nivel autohton, *românesc*, din sec. VII—X e.n. a ieşit la iveală în urma săpăturilor din anul 1973 efectuate în cetate şi în aşezarea de la sud de cetate la locul „Lutărie". Au fost descoperite *unelte, ustensile* (rîşniţe, greutăţi de lut etc.) şi *ceramică:*

1. lucrată cu mîna, neornamentată.
2. lucrată la roata înceată şi ornamentată cu linii simple sau linii în val, trase timid pe pasta moale a vaselor.
3. lucrată la roata rapidă (pe alocuri mai păstrînd elemente tehnologice de factură post romană, eventual germană veche) şi ornamentată cu *benzi de linii simple sau în val, uneori intercalate.*

Se pare că în sec. VII—VIII lîngă satul românesc de la Biharea s-au aşezat şi un grup de slavi, care vor conviețui cu populaţia autohtonă şi care vor fi asimilaţi de aceştia în secolele următoare (IX—XIII). Acest proces pare a se oglindi în studierea ceramicii din aşezare, unde, începînd cu sec. VIII începe să predomine ceramica autohtonă, neslavă, ornamentată în maniera tradiţională a lumii romanice din Dacia, deosebită de ceramica slavă arhaică, de cea turcomană (avară, pecenegă sau cazară?) sau mai tîrziu de cea maghiară.

După cîte ne dăm seama pînă în prezent, în sec. VIII—IX a fost ridicată *cetatea patrulateră de pămînt* — cetatea lui Menumorut. Construirea cetăţii de la Biharea de populaţia locului în sec. VIII—IX a fost observată, pe criterii istorice, de geografie istorică şi de medievistul maghiar Gy. Györffy. *Cetatea patrulateră de pămînt de la Biharea* indică, după părerea noastră, prin forma sa, o origine sudică, remanent *romană* sau mai degrabă *bizantină*, deosebită de cetăţile slave din centrul Europei de *tipul Staré—Mesto—Mikulcice*, care au forme neregulate, arhaice. În această cetate s-au dat luptele dintre populaţia românească, poate împreună cu slavii localizaţi în aceste teritorii şi cetele maghiare din sec. X e.n. Sintetizînd ştirile istorice şi arheologice istoricul Ştefan Paşcu scria despre cetatea de la Biharea următoarele: „Castrul Biharea era centrul voievodatului lui Menumorut, cetatea de reşedinţă a voievodului: aici se organizează cea mai îndîrjită rezistenţă; de soarta acesteia era legată soarta „ţării" Crişurilor; aici au găsit maghiarii mari bogăţii. Castrul Biharea este lăsat mai departe în stăpînirea lui Menumorut — dinpreună cu

un vast hinterland al acesteia, spre sud pînă la Crișul Alb — după împăcarea dintre „ducele" Bihorului și „ducele Arpad".

După părerea lui M. Rusu nu ar fi exclus ca cele 8 *morminte* de călăreți descoperite pe dealul „Șumuleu" (orientate est-vest, cu capul spre apus și picioarele spre răsărit, cu inventar caracteristic maghiar pentru prima jumătate al sec. X e.n.: *podoabe* — inele de tîmplă, brățări, *arme* — vîrfuri de săgeți, topoare, o sabie; *ustensile* — amnare; *piese de harnasament* — zăbale, scărițe de șa; la picioarele morților fiind depuse capete de cal) „să fi aparținut ungurilor căzuți in lupta pentru cucerirea cetății". Se pare că din această vreme datează și cele citeva fragmente ceramice nelocale găsite în cetate și care ar putea indica o prezență străină, dar temporară, in mijlocul comunității locale din cetate, eventual a pecenegilor care au avut o vreme dominația politică și în aceste părți.

g) Atît în cetate cît și în așezarea de lîngă cetate viața comunității locale va continua în vechile coordonate în sec. X—XI, după trecerea evenimentelor pomenite în *Cronica* lui *Annonymus*. În săpăturile din 1973 s-a descoperit *ceramică și piese de inventar* datînd din aceste secole. Ceramica păstrează trăsăturile sale caracteristice din sec. VIII—IX, este o continuare organică, tehnologică, tipologică și stilistică a ceramicii locale — lucrată la roata rapidă și ornamentată cu benzi de linii simple și în val. Sporadic își fac loc elemente noi — ceramică imitind pe cea *bizantină*, ornamentată cu linii incizate — striuri (Kammstrich) și ceramică ornamentată cu rotița, probabil de provenientă central-europeană. La „Lutărie" s-au descoperit resturile unei *locuințe* datînd din aceste secole. Acesteia i se adaugă cele două *cuptoare* săpate, în 1954 de M. Rusu, la locul „Cărămidărie", datate, de asemenea in sec. X—XI. Aceste elemente de cultură materială, ca de altfel și știrile istorice, întăresc părerea că vechea comunitate din așezarea autohtonă de la Biharea, continuă să viețuiască în vechile sale coordonate in acest secole (căreia, se pare că i se adaugă și elemente pecenego-cumane in sec. XI) și mai apoi în sec. XII—XIII. Acestor secole le corespunde nu numai descoperirea de *ceramică, unelte, ustensile* ci și cele peste 500 morminte (506 dezvelite de M. Roska în 1924—25 și 18 dezvelite de M. Rusu în 1954) din cimitirul de la locul „Cărămidărie", la sud de cetate, din care *lipsesc cu desăvîrșire armele*. Au fost găsite în schimb *podoabe* — inele de tîmplă, coliere, brățări, pandantive, mărgele din pastă și sticlă, monede, vase, arătînd un cimitir

al unei comunități pașnice, vechea așezare, dezvoltată poate, mărită, făcînd față noilor condiții istorice.

Și în incinta cetății, sub nivelul din sec. XI—XIII, au fost descoperite în 1973 încă *9 morminte* (probabil un alt cimitir) cu *inventar foarte sărac* (inele de bronz și argint), și care, deocamdată, din lipsa monedelor, a inventarului concludent și a unor analize antropologice ferme nu pot fi datate și atribuite cu precizie, din punct de vedere etnic.

Deținem în schimb concluziile unui studiu recent de antropologie publicat de Olga Necrasov în care se conclude că scheletele din cimitirul de la Biharea — „Cărămidărie" prezintă *certe urme de asemănare* cu *două grupuri de schelete de la sud-est de Carpați*, o populație brahicefală cu evidente urme mediteranoide, cu unele elemente protoeuropoide și nordice, după opinia cercetătoarei amintite, ele formează *o serie autohtonă*, diferită de seria slavă de tip moravian de la Ciumbrud.

Din secolele XIII/XIV mai amintim descoperirea la Biharea, pe lîngă ceramică, a unor *pinteni de fier cu rotiță*, restul elementelor de cultură materială, mai tîrziu nu interesează rîndurile de față.

h) Se cuvine în schimb să amintim că cetatea de la Biharea, legată de începuturile istoriei noastre medievale, pomenită în *Cronica lui Annonymus*, va fi și prima cetate din istoria Transilvaniei care ne-a rămas atestată în documentele de cancelarie ale evului mediu, deci cea mai veche atestare documentară în zonă din anul 1075 (v. *Documente privind istoria României*, Seria C, Transilvania, I, Buc., 1954, Documentul nr. 1; *Codex Diplomaticum et epistolaris Slovaciae*, Bratislava, 1971, Documentul Nr. 58).

De altfel secolul al XI nu a fost liniștit pentru vechea așezare. Feudalitatea catolică încearcă să se înstăpînească asupra cetății și asupra ținutului înconjurător. Tocmai pentru concretizarea unei atari politici, pentru îngenuncherea forțelor locale și a influenței Împărăției bizantine se va încerca stabilirea la Biharea a unei episcopii catolice încă în 1061 (cu un episcop originar din Namur Lotharingia). Se pare însă că această încercare nu a dat rezultate scontate și Ladislau I, după 1093—1094, întemeind Capitlul din Oradea, va implica și mutarea aici a episcopiei de la Biharea. Pierzîndu-și importanța religioasă, Biharea va mai deține o vreme primatul puterii comitatense în Bihor, pînă cînd, în rivalitatea

dintre Biharea şi Oradea, aşezarea de pe Crişul Repede îşi va cîştiga intîietatea. Era aceasta şi o expresie a rezistenţei vechilor realităţi autohtone, în lupta cu feudalitatea catolică, care va fi nevoită, pentru a-şi asigura supremaţia să ridice un alt centru politic şi religios, Oradea de dinaintea de invazia tătară şi de după 1241/42. De altfel, Biharea, împrejurimile sale, au fost călcate de pecenegi şi cumani (uzi) în 1068 şi 1091, invazie turcomană, ce a contribuit, probabil, la reducerea importanţei politice a vechii aşezări şi a cetăţii sale de pe terasa pîrîului Ceşmeu, de la poalele Munţilor Plopişului. În locul vechii cetăţi şi a aşezării de odinioară va rămîne doar un sat obişnuit dăinuind pînă astăzi in haina dobîndită în deceniile şi secolele evului mediu transilvan.

P. Cséplő, *Régészeti ásatásokról a Bihari várban*, în *AÉ*, XXI, 1901, pp. 69—72; J. Karácsonyi, *Ásatásával a Bihari földvárban*, în *AÉ*, XXI, 1901, pp. 72—74; I. G. Russu, M. Serban, N. Metioc, T. Farkas, M. Rusu, *Date antropometrice asupra populaţiei vechi „Cetatea Biharea"*, în *Articole şi lucrări ştiinţifice*, IMF-Cluj, 1954, p. 51 şi urm; M. Rusu, *Contribuţii arheologice la istoricul cetăţii Biharea*, în *AIIC*, III, 1960, pp. 18—22; Gy. Györffy, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, Budapesta, 1966, pp. 601—602; M. Rusu, *Note asupra relaţiilor culturale dintre slavi şi populaţia romanică din Transilvania* (sec. VI—X), în *Apulum*, XI, 1971, pp. 713—726; *Codex Diplomaticus et epistolaris Slovaciae* (sub redacţia lui Richard Marsina), Ed. Academiei Slovace de Ştiinţă, Bratislava, 1971, p. 53, Documentul No. 58; St. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, I, Cluj, 1972, p. 43 şi urm.; Olga Necrasov, *Evolution de la structure antropologique de la population de la Roumanie, depuis le paléolithique jusqu'à nos jours et les problèmes qui s'y rattachent*, în *Annuarire Roumain d'Antropologie*, 10, 1973, pp. 13—19; S. Dumitraşcu, *Sondajul arheologic din iulie 1973 în cetatea de la Biharea*, în *Crisia*, IV, Oradea, 1974 (sub tipar).

(S D)

37. **Birtin***, com. Vadu Crişului

(S D)

38. **Bistra***, com. Popeşti

(S D)

39. **Bilc***, com. Criştioru de Jos

(S D)

40. **Bogel***, com. Tăuteu

(S D)

41. **Bolanu Mare***,

(S D)

42. **Boiu, com. Ciumeghiu**

La locul „Cîmpia Veche" (Ómező), lîngă braţul mort al Crişului Repede au fost găsite în urma lucrărilor agricole fragmente ceramice lucrate la roată din pastă neagră şi cărămizie, ornamentate cu benzi de linii simple şi în val. Fragmentele provin, probabil, din locuinţele distruse ale unui sat datînd din sec. VIII—IX e.n. Materialul este inedit şi se păstrează în Muzeul Ţării Crişurilor din Oradea.

Informaţie: Kiss Iosif.

(S D)

43. **Borod***

(S D)

44. **Borozel***, com Borod

(S D)

45. **Borş**

În loc neprecizat din raza localităţii a fost descoperit un *depozit* de bronzuri, din care s-a mai păstrat un *celt* de bronz, databil la sfîrşitul epocii bronzului.

Tot dintr-un loc neprecizat provine o urnă bitronconică, probabil din prima epocă a fierului.

Din locuri neprecizate provin două *monede imperiale romane* emise de Vitellius şi Iulia Augusta.

(I O)

46. **Borşa***, com. Săcădat

(S D)

47. **Borumlaca***, com. Suplacu de Barcău

(I O)

48. **Borz***, com. Şoimi

(S D)

49. **Botean***, com. Ineu

(S D)

50. **Bratca**

În punctul „Coasta Luchii", într-un adăpost sub stîncă au fost descoperite *unelte* din cremene aparţinînd paleoliticului mijlociu şi o *aşchie* din obsidiană.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 32/23, idem, *L'industrie mousteriene de Bratca*, în *F.A.*, I—II, p. 3—6.

(D I S)

51. **Brădet**, com. Buntești

Se cunoaşte din literatura speologică (Emil Racoviţă) „Peştera Tătăroaiei", care ar putea interesa şi pe arheologi. Nu cunoaştem, pînă în prezent, nici o descoperire arheologică.

(S D)

52. **Brăteşti***, com. Răbăgani

(S D)

53. **Brihenl***, com. Lunca

(S D)

54. **Brusturi***

(S D)

55. **Brusturi***, com. Finiş

(SD)

56. **Bucium***, com. Ceica

(S D)

57. **Bucuroaia***, com. Copăcel

(S D)

58. **Budoi**, com. Popeşti

În viile din apropierea satului s-a descoperit întîmplător un *mormînt* din sec. XI—XII, din inventarul căruia făceau parte o *brăţară*, *pandantive*, un *cercel de tîmplă* şi *monede*. Vechile registre ale Muzeului din Oradea, în însemnările lor din 1913, lasă să se înţeleagă că ar fi vorba de mai multe morminte (după inventarul *numeros*, care, se pare, nu putea proveni de la un singur mormînt?).

(S D)

59. **Budureasa**

În literatura speologică sint amintite mai multe peșteri și formațiuni ca: „Peștera de la Alun" (Emil Racoviță); „Peștera Zmeilor din Onceasa" (cu faună ca *Ursus, Hyaena, Felis);* „Izbucul de la Rădeasa" (Emil Racoviță); „Cetatea de la Rădeasa"; „Peștera de la Preluca", ce ar putea interesa alături de paleontologi, și pe arheologi. Din aceste peșteri se păstrau la Cluj — *Ursus spelaeus Goldf;* la Sibiu — *Canis spelaeus Goldf;* la Cluj, într-o altă colecție — *Pardus spelaeus Goldf* (v. monumente ale naturii).

(S D)

60. **Buduslău**

Spre sud-vest de localitate *așezare,* aparținînd epocii neolitice.

În apropierea localității mai mulți *tumuli* de dimensiuni mari, aparținînd unei epoci neprecizate.

(I O)

61. **Bulz***

(S D)

62. **Bunteșil***

(S D)

63. **Burda***, com. Budureasa

(SD)

64. **Burzuc***, com. Sîrbi

(SD)

65. **Butani***, com. Măgești

(SD)

66. **Cacuciu Nou***, com. Măgești

(I O)

67. **Cacuciu Vechi***, com. Ausșeu

(I O)

68. **Cadea**, com. Săcuieni

În locul numit „Cimpul nisipos" (Fövényes mező), *fragmente ceramice* aparținînd epocii neolitice.

Pe „Dealul Pleşuv" (Kopasz domb) *aşezare* fortificată cu şanţ de apărare din epoca bronzului, cultura Otomani, faza I—II. Din loc neprecizat provine un *celt* cu plisc, probabil din epoca primă a fierului.

Dintr-un punct neprecizat *tezaur* de podoabe din argint dacice compus dintr-un *lanţ* simplu, 3 *fibule* cu nodozităţi şi mai multe *monede* romane republicane şi imitaţii, sec. II. î.e.n. Tot dintr-un punct neprecizat provine o *monedă* imitaţie romană.

D. Ignat, *Rep.*, p. 8; I. Ordentlich, *Aria*, p. 21; N. Feltich, *Archäologische Beiträge zur Geschichte der Sarmatisch — Dakischen Beziehungen*, pl. XXXVIII, p. 161; I. Glodariu, *Consideraţii*, p. 82; Z. Nánási, *Repertoriul obiectelor de bronz din Muzeul de istorie Săcuieni*, în Crisia, IV. 1974, Oradea (sub tipar).

(I O)

69. **Calea Mare***, com. Lăzăreni

(S D)

70. **Cauaceu**, com. Biharea

Din locul numit „Dealul cu pietre" (Kö dombon) se semnalizează *unelte* de cremene şi obsidian fără a se preciza epoca.

Pe teritoriul localităţii *cimitir* databil in perioada feudalismului timpuriu, cultura Bjelo — Brîdo, unde au fost efectuate săpături în anul 1899.

P. Csépló, *A külsö Puszta — Kovácsi leletekről*, în *AÉ*, 1899, XIX, p. 360, sqq.

(I O)

71. **Căbeşti***

(S D)

72. **Călacea***, com. Olcea

(SD)

73. **Călăţea**, com. Aştileu

În hotarul satului se cunosc mai multe *peşteri:* „Cugliş", (E. Racoviţă), „Valea Mierei", „Vidăreţi", „Cobleşti", care pe lîngă interes speologic ar putea prezenta interes pentru cercetarea *paleoliticului* şi *neoliticului* de pe valea Crişului Repede.

Speologii amatori au găsit în 1958 în „Peşterea Cugliş" fragmente de *oase umane* şi cîteva *mărgele* de pastă aparţinînd perioadei prefeudale — sec. III—IV e.n. (Informaţie N. Chidioşan).

(S D)

74. **Căpilna**

La marginea vestică a localităţii, chiar pe malul stîng al Crişului Negru s-a depistat in anul 1960 o *aşezare* dacică cu un material *ceramic* care datează aşezarea in sec. I—II e.n. Aşezarea necercetată a fost parţial distrusă de ape.

(N C)

75. **Cărăndenl***, com. Lăzăreni

(N C)

76. **Cărănzel***, com. Lăzăreni

(I O)

77. **Cărăsău,** com. Cociuba Mare

La sud de sat, pe valea Cărăsăului, la locul „Cetate"? a fost descoperită *ceramică neolitică* (Tisa II — Tiszapolgár). Materialul se păstrează în Muzeul şcolar din Petid.

Tot de pe valea Cărăsăului provin fragmente *ceramice* cenuşii (printre care şi fragmente de *chiupuri* dacice?) de epocă romană (sec. III e.n. ?) lucrate la roată şi *cioburi* feudale timpurii? (inedit).

Informaţii: prof. I. Colţea — Cărăsău.

(S D)

78. **Cărpinet***

(S D)

79. **Căuaşd***, com. Tulca

(SD)

80. **Cefa**

În perimetrul pescăriei, la, locul „La Pădure" se află o *staţiune arheologică* (parţial distrusă de bazinele piscicole) cu mai multe nivele de locuire: neolitic, dacic de epocă romană, cioburi sarmatice? şi din feudalismul timpuriu (sec. XI—XII e.n.) printre care amintim şi fragmente de *cazane* de lut. Materialul se păstrează în Muzeul Institutului pedagogic din Oradea (inedit).

(S D)

81. **Ceica***

(I O)

82. **Cetea***, com. Borod

(S D)

83. **Celşoara,** com. Ceica

Dintr-un loc neprecizat provin 2 *monede* republicane romane din argint.

(I O)

84. **Cenaloş***, com. Ciuhoi

(S D)

85. **Cetariu**

În condiţii de descoperire neprecizabile s-a găsit în hotarul localităţii un *tîrnăcop* de aramă cu braţele în cruce, aparţinînd epocii eneolitice.

M. Roska, *A rézcsákányok,* în *Közlemények,* II, Cluj, 1942, 1, p. 38.

(N C)

86. **Cherechiu**

Dintr-un *depozit* mai mare de obiecte de bronz, s-au păstrat doar 2 *celturi,* 2 *seceri* cu limbă şi 2 fragmente de *tablă* databile la sfîrşitul epocii bronzului.

M. Rusu, *Die Verbreitung,* p. 205.

(I O)

87. **Cheresig,** com. Girişu de Criş

Pe malul drept al canalului colector, în dreptul localităţii a fost descoperit un *vas* celtic.

Sînt semnalate mai multe *monede* imperiale romane.

În apropierea donjonului au fost descoperite *scăriţe de şa,* şi *pinteni.* Sondajul arheologîc din anul 1902 a dezvelit o parte a *zidului de incintă,* s-au descoperit *vîrfuri de săgeţi, unelte* din fier, *cahle.* (Inf. N. Chidioşan).

Dacia, N.S., p. 453

(D I S)

88. **Cheriu***, com. Oşorhei

(SD)

89. **Cheşa***, com. Cociuba Mare

(S D)

90. **Cheşereu**, com. Cherechiu

Din locuri neprecizate provin mai multe *topoare* de piatră. În „Pădurea Váró" (Váró erdö) au fost găsite două *topoare* de piatră tip calapod aparţinînd epocii neolitice.

Pe „Dealul Episcopului" (Püspök domb) *aşezare* fortificată cu şanţ din epoca de bronz cultura Otomani faza I—II. Pe „Insula Mare" (Nagy sziget) *aşezare* din epoca de bronz cultura Otomani faza III. Dintr-un punct neprecizat provine un vîrf de *pumnal* din bronz. Tot într-un punct neprecizat (probabil „Dealul Bursucului") a fost găsit un *depozit* de bronzuri compus din 1 *lance*, 3 *seceri*, 1 fragment de *celt* atribuite perioadei Hallstatt A. 1.

Dintr-un punct neprecizat provin 3 *denari* republicani romani aparţinînd probabil inventarului unui *mormînt*.

La marginea localităţii, pe fostul teren al lui Paksy Dezső, au fost găsite 3 *morminte* atribuite sarmaţilor.

Pe „Dealul Izvorului" (Forrásdomb) au fost găsite 9 *morminte* atribuite cu probabilitate gepizilor tîrzii sau avarilor.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 80; I. Ordentlich, *Arta*, p. 22; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 207; M. Comşa, *Unele date privind regiunile din nord-vestul României în sec. V—IX*, în Centenar Muzeal Orădean, Oradea, 1972, p. 211; E. Chirilă, I. Emödi, Z. Nánási, *Descoperiri monetare antice în Transilvania (VIII)*, în *Acta M.N.*, VIII, 1971, p. 568.

(I O)

91. **Cheţ**, localitate suburbană Marghita

De pe fosta fermă „Lukászy" provin 2 *vase*, probabil inventarul funerar a unor *morminte* databile în epoca bronzului.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 121

(I O)

92. **Chijic***, com. Copăcel

(N C)

93. **Chlorag***, com. Sîrbi

(S D)

94. **Chiraleu***, com. Chişlaz

(S D)

95. **Chiribiş***, com. Tăuteu

(S D)

96. **Chistag***, com. Aştileu

(S D)

97. **Chişcău,** com. Pietroasa

În hotarul localităţii speologii au cercetat mai multe *peşteri:* „Peştera Nandru", „Peştera Dori", „Peştera Sura Bogei" (Emil Racoviţă), „Peştera Huda Izbuclui de la Cetăţi", „Peştera Anda de la Chişcău" care ar putea prezenta interes pentru arheologi.

(S D)

98. **Chişirid,** com. Nojorid

În hotarul localităţii s-a descoperit într-o împrejurare necunoscută o *lamă* de obsidian.

Tot dintr-un punct neprecizat provine un *depozit* de bronzuri aparţinînd orizontului cronologic al seriei de depozite Uriu — Dragomireşti.

M. Roska, *Repertoriu,* p. 130, *s.v.;* Al. Vulpe, *Äxte,* p. 88 *şi s.v.*

(S D)

99. **Chişlaz***

(S D)

100. **Cihei***, com. Sînmartin

(S D)

101. **Ciocoaia,** com. Săcuieni

Dintr-un loc neprecizat provine 1 *tîrnăcop* de aramă din epoca eneolitică.

În raza localităţii este semnalată o *aşezare* din epoca bronzului. Din această aşezare provin numeroase *unelte* de os, *topor* de piatră, *greutate de ţesut* şi 1 *daltă* de bronz. În condiţii necunoscute a fost descoperit 1 *pandantiv lunulă* avînd un braţ rupt. În „Hotarul Csengeri" (Csengeri dülö) în anul 1957 a fost descoperit un *depozit* de bronzuri din care s-au păstrat: 1 *lanţ* orna-

mental de harnașament, 1 *topor* de luptă cu disc și spin, 1 *colier* și 2 *brățări*.

Z. Nánási, *Repertoriul obiectelor de bronz din Muzeul de Istorie Săcuieni*, în Crisia, IV, Oradea (sub tipar).

(IO)

102. **Ciuhoi***

(SD)

103. **Ciuleștl***, com. Spinuș

(SD)

104. **Ciumeghlu**

În grădina C.A.P.-ului a fost descoperit în 1967 un *denar* republican roman (100—97 î.e.n.).

E. Chirilă, N. Chidloșan, S. Dumitrașcu, N. Steiu, *Descoperiri monetare antice din Transilvania* (IV), în Studii și comunicări No. 14, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1969, p. 248.

(NC)

105. **Ciutelec***, com. Tăuteu

(S D)

106. **Cîmp***, oraș. Vașcău

(S D)

107. **Cimpani**

În peștera „Dîmbul Colibii" de pe valea Sighiștelului (peștera a II-a) s-au efectuat săpături paleontologice descoperindu-se, cu această ocazie, *material* neolitic ce se păstrează în Muzeul de Istorie al Transilvaniei din Cluj.

N. Vlassa, *O contribuție la problema legăturilor culturii Tisa cu alte culturi neolitice din Transilvania*, în *SCIV*, 1, 1961, p. 17; D. Ignat, *Rep.*, p. 8 s.v.

(S D)

108. **Cîmpani de Pomezeu***, com. Pomezeu

(S D)

109. **Cimp Moțl***, oraș Vașcău

(S D)

110. **Cociuba Mare**

În partea de hotar „Cohăreşti" se află o *staţiune* arheologică cu două orizonturi de locuire: în prima vîrstă a epocii fierului (Hallstatt) şi în sec. III—IV. e.n. Au fost descoperîte din Hallstatt, mai multe *vase* mari de provizii (urne villanoviene) şi un *văscior* mic cu corpul în formă de raţă cu cioc (askos). Din orizontul de epocă romană s-au descoperit numai *fragmente ceramice* cenuşii, printre care şi o *toartă de amforă?* avînd împrimată pe ea o ştampilă.

La punctul „Fîntîniţa", între sat şi valea „Rătăşel" se găseşte o a doua *staţiune* arheologică cu 3 nivele de locuire: *ceramică* neolitică, hallstattiană şi un orizont puternic cu *locuinţe* ale dacilor liberi de epocă romană (sec. II—III e.n.), în care s-a descoperit *ceramică* lucrată cu mina şi la roată, printre care amintim *chiupuri* mari, cenuşii, de veche tradiţie autohtonă.

S. Dumitraşcu, *Cercetări arheologice în Depresiunea Holodului* (I) *(Săpăturile de la Cociuba Mare, j. Bihor)*, în Crisia, III, 1973, pp. 139—161.

(S D)

111. **Cociuba Mică**, com. Pietroasa

Încă Emil Racoviţă cunoaşte „Peştera de la Ponor" din hotarul satului, prezentînd importanţă pentru speologi, dar în care ar putea să existe şi urme de locuire umană.

(SD)

112. **Codrişoru***, com. Auşeu

(SD)

113. **Codru***, com. Şoimi

(SD)

114. **Cohani***, com. Abram

(SD)

115. **Coleşti***, oraş Vaşcău

(SD)

116. **Copăcel***

(SD)

117. **Copăcenl***, com. Sîmbăta

(SD)

118. **Corbeşti***, com. Ceica

(S D)

119. **Corboaia***, com. Boianu Mare

(I O)

120. **Cordău***, com. Sinmartin

(S D)

121. **Cornişeşti***, com. Dobreşti

(S D)

122. **Corniţel***, com. Borod

(S D)

123. **Coşdeni***, com. Pomezeu

(S D)

124. **Cotiglet**, com. Ceica

Dintr-un loc neprecizat provine un fragment de *topor* de piatră aparţinînd epocii neolitice.

Tot dintr-un punct neprecizat provine un *tîrnăcop* de aramă cu un singur tăiş, aparţinînd epocii eneolitice.

M. Roska, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, 1942, II, p. 40

(SD)

125. **Crestur**, com. Abrămuţ

Pe promontoriul „Cetăţuia" *aşezare* fortificată cu şanţ şi val de apărare din epoca bronzului cultura Otomani faza I şi II.

I. Ordentlich, *Aria*, p. 22

(I O)

126. **Cresula***, com. Curăţele

(I O)

127. **Criştioru de Jos***

(I O)

128. **Criştioru de Sus***, com. Criştioru de Jos

(I O)

129. **Crinceşti***, com. Dobreşti

(IO)

130. **Cubulcut**, com. Săcuieni

Pe locul numit „Pădurea lui Frater" (Fráter erdő), *aşezare* neolitică de unde provin numeroase *fragmente ceramice*. Din locuri neprecizate provin 1 *nucleu* de obsidian şi 1 *topor* de piatră. De pe „Dealul bătrîn" (Öreg hegy) provine 1 *daltă* de aramă, 1 *tîrnăcop* de aramă cu un singur tăiş, *fragmente ceramice*, toate atribuite epocii eneolitice.

Dintr-un punct neprecizat provine 1 *depozit* de bronzuri, compus din 5 piese de *harnaşament*, şi 1 *lamă* de pumnal databile in faza Bronz D. Dintr-un alt punct neprecizat provine un *depozit* de bronzuri format din cca 30 de *tutuli*. Din locuri neprecizate provin numeroase *fragmente ceramice* aparţinind culturii Otomani. Sint semnalate mai multe *fragmente ceramice* hallstattiene din locuri neprecizate de pe raza localităţii.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 138; Idem, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, II, 1942, II, p. 40; D. Ignat, *Rep.*, p. 9; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 205.

(IO)

131. **Cucucenl***, com. Rieni

(SD)

132. **Cuieşd***, com. Brusturi

(SD)

133. **Curăţele***

(IO)

134. **Curtuiuşeni**

La „Ferma Mică" (Kis tanya) au fost scoase cîteva *fragmente* preistorice.

Pe „Dealul Cărămidăriei" (Égető hegy) au fost descoperite incidental *vase* de lut şi *fragmente ceramice* aparţinînd epocii de bronz. La acest punct s-a efectuat în 1932 un sondaj arheologic care a avut ca rezultat recuperarea unor *cesti* aparţinînd ultimei faze a culturii Otomani. Cercetările arheologice întreprinse în 1968 au sesizat un *nivel de locuire* datat, pe baza *materialului ceramic* şi a unui *inel de buclă* în formă de barcă, la finele epocii

bronzului. Între materialele ceramice au fost descoperite *fragmente* aparţinînd culturilor Wietenberg III şi Suciu de Sus. În condiţii de descoperire necunoscute au fost găsite ocazional la „Dealul Cărămidăriei" şi în alte puncte din localitate mai multe *obiecte* de bronz (2 *brăţări* cu capetele desfăcute, 1 *pumnal*, 1 *celt* de bronz, 1 *vîrf de lance*). Aparţinînd tot epocii bronzului tardiv şi începutul epocii hallstattiene amintim un *depozit* de bronzuri descoperit în 1953 într-una din grădinile din localitate. Depozitul se compune din 3 *brăţări* masive, cu capetele desfăcute, 2 *seceri* cu limbă la mîner, 9 *turte* de bronz şi partea superioară a unui *topor* cu aripioare. Aceleiaşi perioade îi aparţin: un *mormînt* (probabil de incineraţie) descoperit în 1946 şi care avea ca inventar 1 *vas cu picior*, 1 *ceaşcă*, 1 *farfurie* (castron?) şi 1 *verigă* (?) de bronz; 1 *mormînt* cu o *urnă* funerară descoperit în 1947 la „Dealul Cărămidăriei".

Între vie şi drumul care duce la gară, au fost scoase incidental în 1969 2 *morminte* de incineraţie cu un bogat inventar arheologic datate la finele hallstattului şi atribuite dacilor.

Localitatea Curtuişeni a intrat în literatura arheologică mai ales datorită descoperirilor celtice. Sînt cunoscute cca 50 de *morminte* de inhumaţie şi incineraţie în groapă sau în urnă. Majoritatea lor provin din descoperiri întîmplătoare. Din această categorie amintim *mormîntul cu car de luptă*. Sondaje arheologice au fost întreprinse în 1932, 1936, 1938, şi săpături de mai mare amploare în 1968 cînd au fost cercetate 11 *morminte* aparţinînd ambelor rituri funerare. Ele se remarcă printr-un inventar funerar foarte bogat, unele avînd peste 20 de piese adiacente *(vase, cești, străchini, fibule de bronz şi fier, brăţări, colier, unelte,* etc.). Între produsele ceramice se remarcă *vasele* lucrate cu mîna de factură locală, precum şi *vasele* celtice cu motive decorative împrumutate din repertoriul autohton. Covîrşitoarea majoritate a descoperirilor celtice provin de la „Dealul Cărămidăriei".

De la „Dîmbul livezii" (Liget domb) provin cîteva piese de fier (*umbo*-uri, de scut, *unelte*, etc.), descoperite în 1933 într-un *depozit* sau în morminte, datate în sec. III—IV şi atribuite eventual gepizilor timpurii.

Pe „Dealul Cărămidăriei" se semnalează o *aşezare* datată în secolele IX—XII în care s-a descoperit şi o *monedă* bizantină. În 1931, a fost efectuată o săpătură arheologică la „Dealul capelei"

(Kápolna hegy) care a desvelit *ruinele unei biserici*, probabil romanică şi 4 *morminte* cu inventar funerar specific sec. XI—XII.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 80—81; I. Ordentlich, *Aria*, p. 22—23; N. Chidioşan, Grupa Suciu de Sus în SCIV, 2, 1970, p. 288; Z. Nánási, *Repertoriul obiectelor de bronz din Muzeul de Istoric din Săcuieni*, în Crisia, IV, Oradea, 1974, (sub tipar; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 205; Z. Nánási, *Morminte halistattiene tîrzii de la Curtuişeni*, în Studii şi Comunicări, 1969, Satu Mare, p. 85 sqq; VI. Zirra. *Beiträge*, p. 189, sqq; M. Roska, *Sépulture celtique à char de Érkörtvélyes*, în *Közlemények*, II, Cluj, p. 81—84; Idem, *Neuie keltische Funde von Érkörtvélyes*, în *Közlemények*, II, 1942, p. 35—38; Z. Nánási, *Descoperiri în necropola celtică de la Curtuişeni*, în Crisia, III, Oradea, 1973, p. 29 sqq; I. Bóna, *Az Ujkortyáni germán lovas sir*, în *AE*, 2, Budapesta, 1961, p. 192 sq, fig. 9; S. Dumitraşcu, *Descoperiri arheologice din sec. IV—V. e.n.*, în Centenarul Muzeal Orădean, Oradea, 1972, p. 198; M. Rusu, *Contribuţii arheologice la istoricul cetăţii Biharea*, în AISC, III, 1960, nota 14.

(N C)

135. **Cusuiuş***, com. Lazuri de Beiuş

(I O)

136. **Cuzap***, com. Popeşti

(I O)

137. **Damiş***, com. Bratca

(I O)

138. **Delani***, oraş Beiuş

(I O)

139. **Delureni***, com. Bratca

(I O)

140. **Derna**

La sud-est de fabrica de asfalt pe „Dealul Comorii" (Kincses hegy, Schatzberg) sau „Peniza" a fost descoperită în perioada interbelică o *brăţară* dacică de argint cu capete de animal (păstrată în colecţia preotului Potora din Marghita) şi 2 *monede* de argint: 1 *denar* roman republican şi 1 *monedă* de tipul Dyrrhachium, ambele ajunse în colecţia ing. Iulius Barcsai din Deva.

Trebuie să precizăm că în prezent locul unde s-a făcut descoperirea „Dealul Comorii" („Dealul cu bani") se află în hotarul cătunului satului Săcălăsău Nou.

C. Daicoviciu, *Neue Mitteilungen aus Dazien*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, Buc., 1941, pp. 322—323, *s.v.*

(S D)

141. **Dernișoara***, com. Derna

(I O)

142. **Dicănești***, com. Drăgești

(IO)

143. **Dijir***, com. Abram

(IO)

144. **Diosig**

În anul 1892 a fost descoperit într-un loc neprecizat un *topor* de piatră de tip calapod. Un *topor* identic a fost găsit în locul de hotar numit „Belső Báji". Ambele descoperiri se încadrează în epoca neolitică.

În via de pe dealul „Ianca mică" (Kis Janka) s-a găsit un *tîrnăcop* de aramă cu brațele în cruce, databil în epoca eneolitică. Dintr-un loc neprecizat provine 1 *celt* de bronz databil la sfîrșitul epocii de bronz. Pe terasa superioară a Văii Erului, în locul numit „Colonie", *așezare* din epoca bronzului din faza I și II a culturii Otomani. În același loc a fost descoperit 1 *mormînt* de inhumație în poziție chircită, aparținînd unui copil avînd drept inventar 2 *vase*. Mormîntul se poate data în faza a III-a a culturii Otomani.

În diferite puncte de pe raza localității se semnalează un număr relativ mare de *tumuli* aparținînd unor epoci neprecizate. Pe dealul viilor, *cimitir* de incinerație celtic. Din inventarul acestor *morminte*, amintim în mod special 3 *brățări* din bronz cu semiove.

Din loc neprecizat, un *tezaur* de *monede* republicane romane.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 40 sq; Idem, *A rézcsákányok* în *Közlemények*, II, 1942 p. 30; V. Pîrvan *Getica*, p. 542, 706, 786, fig. 375; VI. Zirra, *Beiträge*, p. 196; M. Chițescu, *Descoperirea monetară la Beiuș*, în Studii și cercetări de numismatică, IV, 1968, p. 361.

(I O)

145. **Dobrești***

(I O)

146. **Dobricloneşti**, com. Măgești

Pe „Valea Dobricioneștilor" spre Săcășeni în locul numit „Mai sus de Bodeuți", s-a găsit un topor de piatră cu gaură de înmănușare databil în epoca neolitică.

Inf. L. Borcea.

(I O)

147. **Dolea***, cum Suplacu de Barcău

(IO)

148. **Drăgăneşti***

(IO)

149. **Drăgeşti***

(IO)

150. **Drăgoteni***, com. Remetea

(IO)

151. **Dumbrava***, com. Holod

(IO)

152. **Dumbrăvani***, com. Bunteşti

(IO)

153. **Dumbrăvlţa***, com. Holod

(IO)

154. **Dumbrăvlţa de Codru***, com. Şoimi

(I O)

155. **Duşeşti**, com. Ceica

Dintr-un punct neprecizat provine o *măciucă* de piatră şlefuită, aparţinînd probabil epocii neolitice.

Inf. N. Chidioşan

(IO)

156. **Fănclca***, com. Abrămuţ

(I O)

157. **Felcherlu***, com. Oşorhei

(IO)

158. **Fegernlc***, com. Sîrbi

(IO)

159. **Fegernlcu Nou***, com. Sîrbi

(IO)

160. **Fenerlş***, com. Pocola

(IO)

161. **Ferice***, com. Buntești

(DI S)

162. **Flniș***

(NC)

163. **Fizlș***, com. Finiș

(IO)

164. **Finațe***, com. Cîmpani

(IO)

165. **Fișca***, com. Vîrciorog

(IO)

166. **Foglaș***, com. Suplacu de Barcău

(IO)

167. **Fonău***, com. Husasău de Tinca

(IO)

168. **Forău***, com. Uileacu de Beiuș

(I O)

169. **Forosig***, com. Holod

(IO)

170. **Fughiu**, com Oșorhei

În literatura de specialitate descoperirile sînt semnalate la Fughiu — Oșorheiu (Fugyivásárhelyről) nefăcîndu-se distincție între cele două localități.

La sfîrșitul secolului trecut au fost descoperite aici 3 *tipare* de gresie pentru turnat, 2 *seceri*, 1 *pumnal* și 1 *vîrf de lance*, provenite probabil dintr-un atelier local de turnare de la finele epocii bronzului.

Hoemes Móricz, *Őskori és római leletek Magyarországból a Bécsi udvari természetrajzi Múzeumban*, în *AÉ*, XXIV, 1904, p. 208, fig. 1—3; V. Pîrvan, Getica, p. 318.

(N C)

171. **Galoșpetru**, com. Tarcea

Din „Pădurea Fráter" (Fráter erdő) provin numeroase *unelte* din cremene atribuite mousterianului.

Tot din același loc sînt semnalate și *topoare* de piatră din epoca neolitică. *Așezări* din aceiași epocă se cunosc pe „Dealul

legii" (Törvény domb) şi în locul numit „Groapa cu lut (Sárgaföldes gödör).

Din epoca de bronz se cunosc *aşezări* în punctele „Podul cu cinci găuri" (Ötlyukas hid), aparţinînd culturii Otomani faza II şi pe grindul din „Pădurea Fráter" (Fráter erdö), aparţinînd culturii Otomani faza III. La „Ferma Mică" (Kis Tanya) s-a găsit un *depozit* mare de obiecte din bronz, atribuite fazei finale a epocii bronzului.

Tot din „Pădurea Fráter" sînt amintite 5 *monede* imperiale romane fără datare precisă, cît şi numeroase *fragmente ceramice*, lucrate la roată, atribuite sec. IV e.n.

În anul 1954 pe „Dîmbul Morii" (Malom domb) a fost găsit un *mormînt* de inhumaţie databil în sec. X pe baza inventarului adiacent.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 96; D. Ignat, *Rep.*, p. 9; I. Ordentlich, *Aria*, p. 23; N. Chidioşan, *Mormîntul din perioada feudalismului timpuriu de la Galospetreu (Raion Marghita)*, în Studii şi Comunicări, 12, Muzeul Brukenthal, Sibiu, p. 237 sqq; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 206; Z. Székely, *Ştiri cu privire la unele descoperiri monetare din Transilvania*, în *SCN*, I, Buc., 1957, p. 472.

(IO)

172. **Gălăşeni***, com. Măgeşti

(IO)

173. **Gălătani***, com. Tileagd

(IO)

174. **Gepiş***, com. Lăzăreni

(NC)

175. **Gepiu,** com. Cefa

Dintr-un loc neprecizat s-au descoperit izolat 1 *topor* de piatră şlefuită şi 1 *celt* de bronz. Dintr-o eroare localitatea a intrat în literatura de specialitate şi ca loc de descoperire a unor topoare de luptă din bronz, acestea fiind găsite de fapt la „Pusta Gepiu" de lîngă Roşiori, com. Diosig.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 100/5

(NC)

176. **Gheghie***, com. Auşeu

(N C)

177. **Ghenetea**, com. Viişoara

În anul 1968 au fost descoperite întîmplător într-o nisipărie din dreapta drumului dintre Marghita şi Ghenetea, în hotarul satului, 4 *castroane* şi 1 *strachină*, lucrate la roată din pastă fină cenuşie. Vasele sînt ornamentate cu motive ştampate (cerculeţe, rozete, figuri geometrice) imitînd ceramica romană *terra sigillata*. Datează din sec. III—IV e.n. şi pot fi atribuite populaţiei autohtone — dacilor liberi de epocă romană din bazinul Barcăului, — sau neamurilor „barbare" pătrunse ulterior în aceste părţi. Se încadrează în orizontul cultural cu *ceramică stampată*, cenuşie, (tipul Blažice?). Descoperirea fiind făcută în condiţii *nesigure*, nu se pot aduce alte precizări de ordin cultural — istoric.

S. Dumitraşcu, Z. Nănăsi, *Ceramică descoperită la Ghenetea (j. Bihor)*, în *Satu Mare. Studii şi Comunicări*, Satu Mare, 1972, pp. 227—295.

(S D)

178. **Ghida***, com. Balc

(I O)

179. **Ghighişeni***, com. Rieni

(NC)

180. **Ghiorac***, com. Ciumeghiu

(I O)

181. **Ginta**, com. Căpîlna

Din hotarul satului dintr-un loc neprecizat provin *unelte* de obsidian aparţinînd epocii neolitice.

(N C)

182. **Girişu de Criş**

În hotarul localităţii sînt cunoscute mai multe staţiuni arheologice, datorate săpăturilor sau cercetărilor de teren efectuate aici:

1. În punctul „La rîturi" a fost cercetată o *aşezare* aparţinînd culturii Coţofeni suprapusă de o *aşezare* din prima epocă a fierului (Hallstatt). La suprafaţă au fost descoperite de asemenea *fragmente*

ceramice aparţinînd sec. IX—XII precum şi buze de cazane pecenege.

2. În punctul „Alceu" *aşezare* tip tel, întărită cu şanţ de apărare aparţinînd culturii Otomani faza I—III. Au fost executate cercetări sistematice.

3. În punctul „Peste CrIş" sau „Între poduri" a fost cercetată o *aşezare* din prima epocă a fierului şi au fost descoperite materiale *ceramice* din sec. II—III e.n., precum şi *ceramică* aparţinînd sec. IV e.n.

4. În cartierul „Pietroasa" pe malul canalului colector *aşezare* dacică din sec. I î.e.n.—I.e.n.

5. În hotarul Alceu, punctul „Fîntîna lui Ivani" a fost descoperită *ceramică* aparţinînd sec. IV e.n.

6. În punctul „Romon" au fost descoperite *fragmente ceramice* datate în sec. VI—VIII e.n.

7. În punctul „Gherand" au fost descoperite *vase* din sec. XIII—XIV.

S. Dumitraşcu, *Colecţia arheologică „Eugen Pototon"*, în Lucrări ştiinţifice, I, Institutul pedagogic, Oradea, 1967, p. 73—79; Idem, *Aşezări şi descoperiri dacice* I, p. 247—248; Idem, *Aşezarea Coţofeni de la Giriş Rituri*, în Lucrări ştiinţifice, II, Institutul Pedagogic, Oradea, 1968, p. 258—264; I. Ordentlich, *Aria*, p.

(D I S)

183. **Girişu Negru***, com. Tinca

(S D)

184. **Giuleşti***, com. Pietroasa

(I O)

185. **Goila***, com. Căbeşti

(NC)

186. **Grădinari***, com. Drăgăneşti

(N C)

187. **Groşi***, com. Auşeu

(N C)

188. **Gruilung***, com. Lăzăreni

(N C)

189. **Gurani***, com. Pietroasa

(NC)

190. **Gurbediu***, com. Tinca

(S D)

191. **Gurbeşti***, com. Căbeşti

(NC)

192. **Gurbeşti***, com. Spinuş

(I O)

193. **Haieu**, com. Sînmartin

Pe malul Peţei şi în grădinile ce se aliniază de-a lungul ei se semnalează o *aşezare* neolitică cu *fragmente ceramice, vetre de foc* etc.

În hotarul localităţii au fost descoperite izolat mai multe *monede* romane. Astfel, în 1884 o *monedă* imperială de argint (Faustina junior), în 1874 *denar* imperial (Hadrian), iar în 1893 alte 3 *monede* romane (?).

În jurul bisericuţei de la marginea satului au fost descoperite *schelete umane*.

D. Ignat, *Rep.*, p. 10; Bucur Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, în Dacia, N.S., XI, 1967, p. 387.

(N C)

194. **Hăuceşti***, com. Spinuş

(N C)

195. **Hidiş***, com. Pomezeu

(NC)

196. **Hidişel***, com. Dobreşti

(NC)

197. **Hidişelu de Jos***, com. Hidişelu de Sus

(N C)

198. **Hidişelu de Sus***

(NC)

199. **Hincbiriş***, com. Lazuri de Beiuş

(NC)

200. **Hîrşeşti***, com. Cîmpani

(NC)

201. **Hodlş,** com. Holod

În vara anului 1969 în curtea casei lui Galea Petru s-a descoperit un *tezaur* de podoabe de aur compus din următoarele piese: 1 *brăţară* cu secţiune ovală, *alta* cu secţiunea rombică, 2 *brăţări* cu capetele terminate în cîte 2 spirale, 1 *inel de buclă* în formă de barcă, 3 *inele* din placă, *pandantive, nasturi.* Tezaurul se încadrează la sfîrşitul epocii de bronz şi începutul epocii de fier (Br. D — Ha A).

În hotarul satului se găsesc 3—4 *tumuli* ce s-ar putea lega de descoperirea tezaurului (inf. S. Dumitraşcu).

M. Rusu, *Consideraţii asupra metalurgiei aurului din Transilvania în bronz D şi Hallstatt A,* în *Acta M.N.,* IX, Cluj, 1972, p. 46.

(NC)

202. **Hodlşel***, com. Şoimî

(NC)

203. **Hodoş***, com. Sălard

(NC)

204. **Holod***

(S D)

205. **Homorog***, com. Mădăras

(S D)

206. **Hotar***, com. Teţchea

(NC)

207. **Hotărel***, com. Lunca

(NC)

208. **Husasău de Criş***, com. Ineu

(NC)

209. **Husasău de Tlnca***

(S D)

210. **Huta***, com. Boianu Mare

(N C)

211. **Huta Voievozi***, com. Sinteu

(N C)

212. **Ianca***, com. Diosig

(I O)

213. **Ianoşda**, com. Mădăras

În 1898 în vatra satului s-a descoperit o *măciucă* din bronz datată la sfîrşitul epocii de bronz.

În 1902 s-a descoperit într-un loc neprecizat un *topor* de piatră şi mai multe *mărgele* de pămînt (pastă) provenind probabil din inventarul funerar al unui mormînt din perioada comunei primitive.

În 1896 în urma unei sumare cercetări arheologice s-au descoperit urmele unui *sat* medieval la punctul numit „Cînepişte" (Kenderföld). Au fost scoase *vase* de lut, *cahle, vîrfuri de săgeţi, cuie, pinteni, zăbale*, etc.

(NC)

214. **Inand**, com. Cefa

Hotarul satului Inand, spre Cefa, este străbătut de *valurile de pămînt* din vestul patriei noastre, care străbat Banatul şi Crişana de la sud spre nord. Sînt construcţii antice (val şi şanţ) de pămînt, datînd, pare-se, din sec. IV e.n. Au fost ridicate de romani în faţa atacurilor barbare venite dinspre est, ca o linie în*depărtată de siguranţă* a Dunării mijlocii. Se aseamănă şi se pare că au jucat acelaş rol, în strategia romană a Imperiului tîrziu, ca Brazda lui Novac în Muntenia, pentru linia de apărare a Dunării de Jos. (Inedit).

S. Dumitraşcu, *Contribuţii la cunoaşterea graniţelor de vest a Daciei romane*, în *Acta M.N.*, VI, Cluj, 1969, pp. 483—491, fig. 1.

(S D)

215. **Inceşti***, com. Ceica

(NC)

216. **Ineu***

(NC)

217. **Ioaniş***, com. Finiş

(NC)

218. **Iteu***, com. Abram

(NC)

219. **Iteu Nou***, com. Abram

(NC)

220. **Izbuc***, com. Cărpinet

(NC)

221. **Izvoarele***, com. Viişoara

(NC)

222. **Josani***, com. Căbeşti

(NC)

223. **Josani**, com. Măgeşti

Dintr-un loc neprecizat provin 6 *tîrnăcoape* de aramă cu braţele în cruce ce se pot încadra în epoca eneolitică.

Tot dintr-un punct neprecizat provine un *depozit* de obiecte de bronz compus din 19 *celturi*, şi mai multe *deşeuri de turnare* databile în faza Hallstatt B. 1.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 142; Idem, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, II, 1942, p. 40; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 208; V. Pîrvan, *Getica*, p. 410.

(IO)

224. **Lacu Sărat***, com. Pomezeu

(NC)

225. **Lazurl***, com. Roşia

(NC)

226. **Lazuri de Beluş***

(NC)

227. **Lăzărenl***

(NC)

228. **Leleşti***, com. Buntesti

(NC)

229. **Leheceni***, com. Cărpinet

(NC)

230. **Leș**, com. Nojorid

În hotarul satului se află o *așezare* de tip tel de pe care au fost culese în perieghеză arheologică *cioburi* Coțofeni (materialele se păstrează la Institutul pedagogic Oradea).

(S D)

231. **Livada Beiușului***, com. Drăgănești

(NC)

232. **Livada de Bihor**, com. Nojorid

Pe valea Alceului la punctul „Poligonul Turcilor" s-au descoperit *cioburi* neolitice.

La marginea sud-vestică a satului, pe un platou, au fost găsite în 1970 resturile unui *cimitir*, din care s-a recuperat un *vas*, de lut lucrat la roată și un *vas* lucrat cu mîna aparținînd dacilor din a 2-a vîrstă a epocii fierului (inf. N. Chidioșan).

În amintitul punct „Poligonul Turcilor" apar, în urma arăturilor de primăvară *cioburi* lucrate din pastă cenușie, datînd din sec. I—II. e.n. În asociere cu această ceramică s-a găsit și *oală* lucrată cu mîna din pastă poroasă, prost arsă. Se pare că avem de-a face cu o *așezare* a dacilor liberi din epocă romană din Crișana (inedite).

La marginea de sud a satului, în grădinile particulare ale locuitorilor, apar *cioburi* feudale timpurii. Pe platoul unde s-au descoperit resturile *cimitirului* dacic săpăturile arheologice au dezvelit o *așezare* din sec. XI—XII, cu *oală* specifică între care amintim și fragmente de *cazane* de lut.

(S D)

233. **Loranta***, cătun al satului Cuieșd, com. Brusturi

(NC)

234. **Lorău**, com. Bratca

Cercetările executate in „Peștera Boiului", in 1930, au descoperit aici *unelte* de piatră cioplită din mousterianul superior (epoca paleolitică).

Nivelele culturale sesizate aici aparțin culturii Tisa sau Bükk *(ceramică pictată)*, culturii Coțofeni și secolelor IX—XI. Atribui-

rile cronologice şi culturale s-au făcut pe baza bogatului material ceramic descoperit în peşteră.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 141.

(N C)

235. **Lugaşu de Jos***

(N C)

236. **Lugaşu de Sus***, com. Lugaşu de Jos

(N C)

237. **Lunca***

(N C)

238. **Luncasprie***, com. Dobreşti

(N C)

239. **Luncşoara***, com. Auşeu

(N C)

240. **Lupoaia***, com. Holod

(N C)

241. **Marghita**

Din loc neprecizat *fragment de vas* şi *cuţit* de obsidian atribuite epocii neolitice.

Se menţionează ca descoperiri întîmplătoare o *verigă* de aur avînd secţiunea patrulateră şi un *buzdugan* de bronz în formă de stea, în patru muchii cu vîrful ascuţit.

I. Hampel, *Múzeumok és Társulatok*, în *AE*, XI, 1891, p. 83; M. Roska, *Repertoriu*, p. 157.

(I O)

242. **Margine**, com. Abram

Din loc neprecizat de pe teritoriul localităţii provin *fragmente ceramice* aparţinînd epocii neolitice.

D. Ignat, *Rep.*, p. 10.

(I O)

243. **Mărţihaz***, com. Mădăras

(N C)

244. **Mădăras***

(N C)

245. **Măgești***

(NC)

246. **Măgura***, com. Pietroasa

(N C)

247. **Meziad**, com. Remetea

În „Peștera Meziadului" au fost descoperite întîmplător *cioburi* neolitice pictate (Tisa) și în anul 1972 o jumătate de *vas* dacic de factură arhaică. Acest vas a ieșit la iveală cu ocazia efectuării unor săpături și amenajări turistice executate de ghizii peșterii și astfel nu se cunosc alte detalii arheologice (vasul este inedit).

D. Ignat, *Rep.*, s.v.

(S D)

248. **Mlerag***, com. Tărcaia

(N C)

249. **Mierlău**, com. Hidișelu de Sus

În raza satului s-a descoperit o *monedă* grecească de tip Meroneia.

B. Mitrea, în Dacia, N.S. XII, 1968, p. 447

(NC)

250. **Miersig***, com. Husasău de Tinca

(NC)

251. **Mihai Bravu**, com. Diosig

Pe teritoriul satului, în diferite locuri, neprecizate, s-au găsit cu ocazia lucrărilor agricole *cioburi* atestînd *așezări* din următoarele epoci: neolitic (cultura Tisa II ?); epoca bronzului — cultura Otomani, faza II și III. Din *stațiunea* Otomani provin numeroase materiale arheologice: *cești, fragmente de vase* mari de provizii ornamentate cu brîuri alveolate, *piese de cult*, dintre care amintim o *roată de car* de cult ornamentată cu motivul soarelui. Probabil în aceeași *stațiune* au fost găsit și cîteva fragmente de *vase* hallstattiene.

Dintr-o *aşezare* a dacilor liberi de epocă romană provin mai multe *fragmente de vase* cenuşii, *oale* şi *chiupuri* ornamentate cu linii simple incizate sau linii în val obţinute prin lustruire. Materialul este *inedit* şi se păstrează la Şcoala generală din sat. (Inedite).

(S D)

252. **Miheleu,** com. Lăzăreni

În hotarul satului, într-un loc neidentificat, au fost descoperite 2 *topoare* neolitice de piatră (de formă trapezoidală. Se păstrează în Muzeul Institutului pedagogic din Oradea (Inedit).

(S D)

253. **Mişca,** com. Chişlaz

În hotarul satului s-au făcut mai multe descoperiri întîmplătoare, după cum urmează: într-un loc neprecizat, un *topor* de piatră (trahit) din neolitic?, se păstrează în Muzeul de Istorie al Transilvaniei din Cluj (Inv. Nr. IV/2370); tot dintr-un loc neprecizat se aminteşte în vechile colecţii ale muzeului din Oradea un *topor* de cupru (Inv. Nr. 445); din locul „Kőlyuk" au ajuns în colecţia Appan G., apoi într-o colecţie particulară la Valea lui Mihai, 2 *brăţări* de bronz, un *arc de fibulă* de bronz şi un *celt* de bronz. În 1974 a intrat în posesia muzeului din Oradea un depozit de bronzuri (piese de harnaşament) descoperit în apropierea satului şi datat la începutul Hallstattului. La locul „Fîntîna Sasului" (Sáskút) s-a găsit *ceramică* dacică de epocă romană şi post romană (sec. III—IV e.n.). Informaţie prof. M. Kovács — Mişca (Inedit).

În 1904 s-a descoperit o *monedă* romană imperială (Constantin cel Mare).

M. Roska, *Repertoriu*, p. 181, s.v.; B. Mitrea, în Dacia, XI, 1967, p. 387.

(SD)

254. **Mizleş*,** com. Drăgăneşti

(NC)

255. **Moţeşti*,** com. Pietroasa

(NC)

256. **Munteni*,** com. Bulz

(NC)

257. **Nădar***, com. Spinuș

(NC)

258. **Nlmăleşti***, com. Curăţele

(NC)

259. **Nluved***, com. Biharea

(NC)

260. **Nojorid***

(NC)

261. **Nucet***

(NC)

262. **Ogeşti***, com. Sîmbăta

(NC)

263. **Olcea***

(NC)

264. **Olosig***, com. Săcuieni

(NC)

265. **Oradea**

Descoperirile întîmplătoare şi cercetările arheologice sistematice au conturat în perimetrul oraşului mai multe aşezări neolitice, care în majoritate aparţin culturii Tisa. Amintim *staţiunile* din sud şi sud-estul oraşului („Platoul Salca"), „Gheţăria" din faţa Fabricii de bere, cimitirul „Rulikovszky", Cartierul Seleuş — lîngă canalul de drenare, cariera de nisip din stînga drumului Oradea—Băile Félix), pe cele din estul Oradei („Dealul Promontor" — din dealurile viilor); apoi în nord (Cartierul loşia — pe malul stîng al Peţei) şi în fine aşezarea din Parcul Petőfi. Săpăturile arheologice întreprinse între 1959—1962 pe Platoul Salca la locurile cunoscute deja în literatura arheologică sub denumirea „Cărămidăria Guttman" şi „Gheţărie", au dezvelit mai multe *locuinţe platforme, semibordeie, gropi de provizii, vetre de foc*, şi un *mormînt* inhumat în poziţie chircită. Din perimetrul *aşezărilor* menţionate au fost recuperate un număr mare de *vase, fragmente ceramice* (între care multe pictate), *unelte*, de piatră şi os, etc. Din locuri neprecizabile dar tot de pe raza oraşului au fost descoperite mai multe *topoare* şi *dăiţi* de piatră şlefuită sau *unelte* microlitice aparţinînd epocii neolitice.

Tot în punctele cercetate prin săpături, a fost surprins și orizontul cronologic și cultural al perioadei de trecere spre epoca de bronz (eneolitic, epoca de cupru). Amintim descoperirea într-un *bordei* neolitic tîrziu (Tisa III) a unui *ac* și a unui *fragment* de *topor* cu brațele în cruce. Au mai fost descoperite *locuințe*, precum și *vase* ceramice aparținînd culturilor Coțofeni și Baden. În 1897 s-a descoperit tot la Oradea mai mulți *idoli* de aur contemporani acestei perioade și 2 *tîrnăcoape* de aramă.

Bogatul material ceramic și metalurgic (obiecte de bronz) aparținînd epocii bronzului a apărut în mai multe puncte (Salca „Fîntîna lui Bone", „Cimitirul Rulikovszky", etc.) ne indică *așezări* intens locuite și de lungă durată populată de purtătorii culturii Otomani. În *inventarul ceramic* au putut fi sesizate *materiale de import* provenite din culturile vecine și contemporane: Pecica, Wietenberg, Vatina etc. De la fosta „Cărămidărie Knopp" de pe malul stîng al Crișului Repede provine un mic *depozit* de bronzuri din care amintim un mic *pumnal* și o *sabie*.

Sfîrșitul epocii bronzului și începutului epocii de fier „Hallstatt" îi sînt atribuite: *materiale ceramice* de tip Suciu de Sus și Gava; un *cimitir* cu urne de tip Egyek descoperit în „Cimitirul Rulikovszky"; un *tezaur* de obiecte de aur descoperit în 1890 în apropierea orașului, compus dintr-un *lanț* cu 4 verigi, un *pandantiv* semilunar, *mărgea* etc., un alt *tezaur* de aur compus din 24 de *brățări* descoperit în 1911 în zona estică a orașului în fosta „Cărămidărie Rimanóczy Kálmán"; un *depozit* de obiecte de bronz fiind în majoritate *piese de harnașament*, găsit întîmplător în zona vestică a orașului la „Pusta lui Mișca" (Micske Puszta) și un alt *depozit* cu *celturi*, *discuri* și *piese de harnașament*.

Epoca hallstattiană este reprezentată prin mai multe descoperiri între care amintim în primul rînd *așezările* de această vîrstă de pe platoul Salca și alta care se întindea din „Cimitirul Olosig" pînă spre Spitalul de copii. O serie de descoperiri întîmplătoare mai vechi (4 *săbii* de bronz cu „cupă" la mîner, 1 *fibulă* de tip passementerie, 1 *situlă* de bronz, *celturi* etc., precum și un *mormînt* inhumat avînd ca inventar o *fibulă* de tip Certosa cu capul decorat) toate avînd ca proveniență platoul Salca, completează o serie de cercetări mai recente privind această perioadă (un *mormînt* cu *urnă* și *capac piese* de bronz etc.).

Cîteva descoperiri întîmplătoare din Oradea (fosta „Cărămidărie Guttmann") par să indice aici o *așezare* dacică din a 2-a

vîrstă a fierului — La Tène și un *cimitir* celtic cu *morminte* de incinerație și inhumație. Printre piesele recuperate amintim *fragmente ceramice*, o *fibulă* de tip Dux clasic, un fragment de *sabie*, un *castron* bitronconic, etc.

Civilizația dacică, este reprezentată printr-un număr mare de descoperiri semnificative. Au fost identificate 3 *așezări:* „Oradea — Salca" cercetată între 1959—1961 și datată între sec. I î.e.n.—II e.n.; „Dealul Viilor" datată pe baza *ceramicii* în sec. II î.e.n.—II e.n. și la „Sere" unde *vasele* cenușii lucrate la roată se incadrează în sec. II e.n. Pe platoul Salca s-au descoperit în 1959 mai multe *morminte* dacice de incinerație în groapă atribuite pe baza *ceramicii romane* de import în sec. II e.n. În 1897 în zona dealurilor de pe versantul drept al Crișului s-au descoperit urmele unei *turnătorii* (topitorii). În raza orașului au apărut și 3 *tezaure* dacice de *podoabe* de argint. În 1885, la fosta „Cărămidărie Rimanóczy Kálmán"; în 1893 dintr-un loc neprecizat și in 1970 în zona vestică la „Sere". *Tezaurele* cuprind *fibule, brățări, pandantive, torquesuri, diademă, colier* etc. Mai multe descoperiri *numismatice* întregesc tabloul istoric al acestei civilizații de pe teritoriul orașului și împrejurimilor. Menționăm următoarele descoperiri: 1 *monedă* grecească provenită din Maroneia (sec. III î.e.n.); *monede* emise de orașele Dyrrhachium și Appolonia (sec. II—I î.e.n.), 1 *tezaur* de monede dacice de argint recuperat în 1965 dintr-un loc situat la nord de Oradea (sec. II î.e.n.), 1 *monedă* dacică recuperată încă în 1871, un *tezaur* de 60 de *monede* republicane romane găsite pe „Dealul Viilor" (sec. I e.n.), altă *monedă* republicană romană intrată la Muzeul din Oradea în 1872, etc. Acestora le putem adăuga o serie de *monede* sau *tezaure* imperiale romane de sec. II—IV (în „Cartierul Seleuș" — 1904 etc.). Dovezile arheologice atribuite perioadei prefeudale dovedesc o continuitate de civilizație și cultură materială. În 1961, săpăturile arheologice întreprinse la „Salca" au dezvelit un *mormînt* de inhumație a cărui inventar *(fragment de fibulă)* îl datează în sec. III și poate fi atribuit sarmaților. Veacului al VI-lea îi pot fi atribuite *o fibulă* de bronz cu capetele terminate în forma unor bulbi de ceapă, o *oglindă* și un vas dacic mare de provizii (chiup), descoperite întîmplător la „Salca". Nivelului sec. V îi aparțin *mormintele* de inhumație descoperite în 1936 la „Ghețărie" și care au avut drept inventar funerar *pieptene* de os, *cataramă*, 2 *fibule* de bronz, *mărgele* etc. De la „Salca" (fosta „Cărămidărie Guttman") provin 3

morminte apărute în 1872 și în 1908. Primele două au fost însoțite de o *fibulă* de argint cu o piatră semiprețioasă, o *cataramă* de argint de formă patrată, *mărgele, fragmente de plăci* din argint. Cel descoperit în 1908 avea o *fibulă* mare digitată și *mărgele* de argint aurit.

În 1961 s-a dezvelit un alt *mormînt* de inhumație foarte distrus care avea ca inventar *mărgele* și un fragment de *piepten* cu dinți bilaterali. În 1963 s-au descoperit incidental alte *morminte* de la care s-au recuperat fragmentele unei *săbii* de fier, *vîrfuri de săgeată* și mai multe *vase de lut*. În 1970 s-a mai adăugat acestora o *cană* și un *pahar* de sticlă. Tot ca loc de descoperire „Salca" mai putem aminti 2 *fibule* fragmentare cu placă semidiscoidală, 1 *umbo de scut* din fier și o *fibulă digitată* din bronz datat însă aceasta din urmă într-o perioadă mai tîrzie (sec. VI—VII).

Așezarea care se întindea de la actualul depozit de lemne, de pe drumul care duce la Băile Felix, la Fabrica de bere, cercetările arheologice întreprinse în 1960 au descoperit *bordeie, gropi menajere* și un *cuptor de ars pîine*, precum și *vase* de lut, *fragmente ceramice* și *unelte de fier* a aparținut unei populații românești sau slavo-române din veacurile IX—X. Acestei *așezări* îi corespunde și *cimitirul* cercetat în apropiere, din care au fost dezvelite 7 *morminte*. Un *cimitir* parțial contemporan (sec. X—XII) a fost sesizat în 1893 în apropierea „Cazărmii Husarilor" lîngă podul Decebal, de unde au fost recuperate mai multe *podoabe* de tip Bjelo—Brdo. În aceste prime secole din perioada feudalismului timpuriu se poate încadra și un mic *tezaur de monede* ungurești aflate in 1912 pe „Calea Aradului" (*Drenari* de argint emiși de regele Ladislau I și o *monedă* de aur bizantină). În 1958 la „Salca", săpăturile arheologice au dezvelit un interesant *semibordei* cu un bogat *material ceramic* precum și un mic *hambar* de grîu, aflat sub podeaua casei. Pe baza ceramicii semibordeiul a fost datat în sec. XIII. Aceluiaș secol îi corespund un alt *bordei* cercetat în 1959, mai multe *gropi menajere* toate descoperite la „Salca". În 1968 de pe strada Dimitrie Cantemir a intrat în colecția muzeului orădean un *tezaur monetar* feudal datat în sec. XIII compus din 1 500 piese. Tot la Oradea a fost descoperit încă in 1899 o *cruce* de bronz procesională datată în sec. XII—XIII.

M. Rusu, V. Spoială, L. Galamb, *Săpăturile arheologice de la Oradea — Salca*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 159—163; S. Dumitrașcu, N. Tăutu, *Ceramica neolitică pictată descoperită la Oradea — Iosia*, în Crisia, Oradea.

1972, p. 47—53; D. Ignat, *Rep.*, p. 10--12; M. Rusu, N. Chidioşan, *Aşezarea neolitică de la Oradea — Salca*, comunicare susţinută la Conferinţa Naţională de Arheologie, Bucureşti, 1961; M. Roska, *Repertoriu*, pp. 198—199; P. Patay, în *AÉ*, 85, 1958, p. 39, fig. 2—3; I. Ordentlich, *Aria*, p. 25; N. Chidioşan, *Sincronismele apusene ale culturii Wietenberg stabilite pe baza importurilor ceramice*, în *Crisia*, 1974, pp. 153 sqq.; A. Láslo, *Consideraţii asupra ceramicii de tip Gava din hallstattul timpuriu*, în *SCIV*, 4, 1973, p. 583; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 210; N. Chidioşan, *Grupa Suciu de Sus*, p. 289 sqq.; Al. Vulpe, *Axte*, p. 39, pl. 42, C 10; K. Horedt, *Problemele ceramicii din perioada bronzului evoluat în Transilvania*, în Studii şi Comunicări, 13, Muzeul Brukenthal, 1967, p. 139; M. Rusu, *Consideraţii asupra metalurgiei aurului în Transilvania în Bronz D şi Hallstatt A*, în *Acta M.N.*, IX, Cluj, 1972, p. 34 sqq.; V. Pîrvan, *Getica*, 1927, p. 377, 438, 538, fig. 371; J. Hampel, *A bronzkor emlékei Magyarhonban*, II, Budapesta, 1892, p. 101—102; VI. Zirra, *Beiträge*, pp. 195—198, fig. 15; S. Dumitraşcu, *Aşezări şi descoperiri dacice* I, pp. 248—249; S. Dumitraşcu, L. Mărghitan, *Aşezări şi descoperiri dacice I*, p. 51; T. Roşu, *Aşezarea dacică din Dealul Viilor de la Oradea*, în Crisia, Oradea, 1972, p. 165 sqq; N. Chidioşan, I. Ordentlich, *Un nou tezaur dacic de argint descoperit la Oradea*, în Crisia, 3, Oradea, 1973, p. 97 sqq.; E. Chirilă, V. Lucăcel, *Un tezaur dac din nord-vestul Transilvaniei*, Zalău, 1970; I. Glodariu, *Consideraţii*, p. 80, 83; S. Dumitraşcu, *Descoperiri arheologice din sec. IV—V e.n. în judeţul Bihor*, în Centenar Muzeal Orădean, Oradea, 1972, p. 198 sqq., pl. I/1; N. Chidioşan, *Problema continuităţii în Crişana — noi descoperiri arheologice*, raport prezentat la cea de a III-a „Sesiune ştiinţifică a Muzeelor", Bucureşti, 1966; T. Roşu, *Hunnenzeitliche Funde aus Oradea*, în Dacia, N.S., IX, 1965, p. 403, sqq.

(NC)

266. **Ortiteag***, com. Măgeşti

(NC)

267. **Orvişele***, com. Brusturi

(NC)

268. **Oşand***, com. Husasău de Tinca

(NC)

269. **Oşorhei** (vezi Fughiu)

(NC)

270. **Otomani**, com. Sălacea

Din loc neprecizat provine un *tîrnăcop* de aramă cu braţele în cruce atribuit epocii eneolitice.

Din epoca bronzului pe raza localităţii sînt cunoscute 3 *aşezări*: 1. „Cetăţuia" (Várhegy) unde primele săpături sistematice au

fost întreprinse în anul 1924 și continuate în anii 1925 și 1928. *Așezarea* este *fortificată* cu *șanțuri* și *valuri de apărare*. Pe baza *importantelor descoperiri din această așezare cultura materială de tipul cunoscut pe „Cetățuie" a primit denumirea de cultura Otomani*, așezarea constituind *stațiunea eponimă* a culturii amintite. Cercetările au fost reluate în anul 1959 și continuate în anul următor. Pe baza săpăturilor din urmă s-a ajuns la concluzia că *așezarea* aparține fazelor I și II a culturii Otomani (corespunzînd în cronologia relativă epocii bronzului timpuriu și mijlociu). 2. „Înainte de insulă" (Előszíget) *așezare* de tranziție situată în lunca rîului Er, populată pentru o perioadă foarte scurtă la sfîrșitul fazei I a culturii.

3. „Cetatea de pămînt" (Földvár) *așezarea* este situată pe un grind în zona mlăștinoasă a rîului Er, avînd o suprafață de 9 ha. A fost o *așezare de lungă durată*, cronologic aparținînd interfazei II—III și fazei III a culturii Otomani (corespunzînd în cronologia relativă sfîrșitului epocii bronzului). *Așezarea* a fost cercetată sistematic în anii 1958—1962, 1966.

În apropierea de „Cetățuia", *cimitir* de incinerație aparținînd populației celtice, atribuit cronologic La Tène-ului C (a doua epocă a fierului).

În apropierea sediului C.A.P. mai multe *morminte* de inhumație cronologic aparținînd perioadei feudalismului timpuriu. În raza localității se cunosc mai mulți *tumuli* de dimensiuni mari, nefiind cercetați, nu se pot atribui unei perioade istorice precise.

M. Roska, *Rapport preliminaire sur le fouile arh, l'année 1925*, în *Dacia*, II, 1925, pp. 400—416; Idem, *Cercetări la „Cetățuia" de la Otomani*, în *ACMIT*, 1926—1928, Cluj, 1929, p. 192 sqq; I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtforschung in Rumänien*, în *Ber. RGK.*, XXII, 1932, pp. 89—92; D. Popescu, *Die Frühe und Mittlere Bronzezeit in Siebenbürgen*, București, 1944, p. 89 sqq.; K. Horedt, M. Rusu, I. Ordentlich, *Săpăturile de la Otomani*, în *Materiale*, VIII, 1962, pp. 317—324; I. Ordentlich, *Poselenia v Otomani v svete paslednik rascopoc*, în Dacîa, *N.S.*, *VII*, *1963*, pp. 115—138; Idem, *Depozitul de bronzuri de la Otomani*, în *Acta M.N.*, Cluj, V, 1968, pp. 397—404; Idem, *Sisteme de fortificație în așezarea eponimă a culturii Otomani*, în *Rev. Muz.*, număr special, II, 1965, p. 420; Idem, *Aria*, p. 25 sq.; Vl. Zirra, *Beiträge*, p. 188, harta 7; M. Roska, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, II, 1942, Cluj, p. 48.

(I O)

271. **Păieu**, com. Cetariu

În 1897 s-a descoperit în curtea unei case un *mormînt* inhumat cu *pinteni* și un *vîrf de lance*, aparținînd probabil perioadei feudalismului timpuriu (sec. X—XIII).

(N C)

272. **Palota***, com. Sîntandrei

(NC)

273. **Parhida***, com. Biharea

(NC)

274. **Pădurea Neagră***, oraș Aleșd

(N C)

275. **Pădureni***, com. Viișoara

(NC)

276. **Păgaia***, com. Boianu Mare

(N C)

277. **Păntășești***, com. Drăgănești

(N C)

278. **Păulești***, com. Brusturi

(N C)

279. **Păușa***, com. Nojorid

(N C)

280. **Peștera**, com. Aștileu

Descoperirile din „Peștera Igrița" sînt bine cunoscute in literatura de specialitate. Astfel săpăturile arheologice, descoperirile fortuite, au scos la iveală un bogat material arheologic.

Primul nivel de locuire a aparținut purtătorilor culturii Coțofeni identitate dezvăluită mai ales prin descoperirea unor *vase* de lut și *fragmente, unelte* de aramă etc.

În această peșteră s-a identificat și un *cimitir* de urne cu inventar funerar (24 *vase, brățări, ace, fibule, pandantive,* celt de bronz) din prima vîrstă a fierului.

Se amintește descoperirea in această peșteră a unui *fier de plug* din a 2-a vîrstă a fierului (celtic?).

În 1968 s-a recuperat un mic *tezaur de monede* imperiale romane, emise în timpul împăraților Antoninus Pius, Faustina I, Marc

Aureliu, Lucius Verus, Lucilla, Crispina și Comodus. În „Peștera Igrița" s-au mai găsit și *fragmente de vase* lucrate la roată, de la finele perioadei prefeudale.

În raza satului se mai cunosc și alte peșteri cu urme de locuire. Amintim în primul rînd „Peștera Călățea" unde în diferite galerii au fost descoperite materiale arheologice din faza de trecere spre epoca de bronz (*fragmente ceramice*, aparținînd culturii Coțofeni, *vetre de foc* etc). Într-una din galerii au fost descoperite și citeva *morminte* inhumate în poziție chircită avînd ca inventar funerar *vase* de lut. Mormintele pot fi datate la începutul epocii bronzului. Tot de aici provin și *vase* hallstattiene fragmentare precum și o *piesă de bronz*.

Tot din același loc provin *fragmente ceramice* aparținînd secolelor VIII—X.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 140; B. Mitrea, în Dacia, N.S., XIV, 1970, p. 479/72; Informații I. Emödi.

(N C)

281. **Peștiș**, oraș Aleșd

În hotarul satului, în peștera „Piatra Jurcoaiei" au fost întreprinse săpături arheologice în anul 1970, descoperindu-se cu acest prilej *materiale ceramice* și *litice* aparținînd epocii neolitice, cultura Tisa II, grupul Herpály, precum și un *mormînt* de copil aparținînd aceleiași perioade.

D. Ignat, *Contribuții la cunoașterea neoliticului în Bihor*, în *Acta M.N.*, X, 1973, pp. 478—491; Idem, *Ceramica neolitică pictată de pe valea Crișului Repede*, în Crisia, IV, Oradea, (sub tipar).

(D I S)

282. **Petid***, com. Cociuba Mare

(NC)

283. **Petranl***, com. Pocola

(NC)

284. **Petreasa***, com. Remetea

(N C)

285. **Petreu,** com. Abrămuț

În hotarul satului sînt amintite 4 *fortificații de pămînt.* În răsărit, pe un promontoriu numit „Ungora" se află o *cetate cu val și șanț* aparținînd purtătorilor culturii Otomani, din epoca de bronz. În apropierea gării, în dreapta șoselei spre Marghita, o altă *așezare* din epoca de bronz *fortificată, cu șanț de apărare,* denumită „Cetatea de pămînt" (Földvár). La nord-vest de sat, lîngă Bereteu, se află o *circomvoluțiune dublă și șanț dublu de apărare* denumită „Cetatea dinăuntru" (Belső földvár). Cetatea poate fi datată eventual în perioada prefeudală sau a feudalismului timpuriu.

Pe teritoriul satului, în zona răsăriteană, mai există o *cetate* de pămînt denumită „Cetatea din afară" (Külső földvár), dar a cărei datare este necunoscută.

S. Borovszky, *Honfoglalás története,* Budapesta, 1894, p. 55; Gy. Középesi, *Régészeti kutatások Ér Köbölkúton Biharvármegyében,* în *AE,* XXI, 1901, p. 367.

(N C)

286. **Petrileni,** com. Rieni

Pe pășunea localității există numeroși *tumuli* de pămînt, care ar putea să fie *morminte* din vechime. A fost cercetat (secționat) un *tumul* și nu s-a descoperit nici un obiect care să permită datarea și atribuirea etnică a acestor monumente. Va trebui să se verifice mai precis dacă nu avem de-a face cu movilele fostelor locuri pentru „fabricarea" mangalului în evul mediu, pentru topitoriile de la Vașcău (Inedite).

(S D)

287. **Dr. Petru Groza** (Șteiu)

În zona orașului Dr. Petru Groza, în spatele Spitalului de boli nervoase, se află un *cîmp de tumuli,* care nu este exclus să fie *morminte tumulare.* Nu s-a descoperit nici o piesă care să sprijine o încadrare cronologică și etno-culturală mai precisă.

Va trebui să se verifice mai precis dacă nu cumva avem de-a face cu resturile, movilele fostelor locuri pentru „fabricarea" mangalului (cărbune din lemn) în evul mediu, pentru topitoriile de fier și aramă din Vașcău (Inedit).

(S D)

288. **Picleu***, com. Brusturi

(NC)

289. **Pietroasa***

(NC)

290. **Poclovelişte***, com. Curăţele

(NC)

291. **Poclușa de Barcău***, com. Chişlaz

(NC)

292. **Poclușa de Beluş***, com. Şoimi

(D I S)

293. **Pocola**

Dintr-un loc neprecizat provine un *tîrnăcop* de aramă cu braţele în cruce, atribuit epocii eneolitice.

(I O)

294. **Poiana***, com Tăuteu

(S D)

295. **Poiana***, com. Criştioru de Jos

(I O)

296. **Poiana Tăşad***, com. Copăcel

(N C)

297. **Poienii de Jos***, com. Buntești

(D I S)

298. **Poienii de Sus***, com. Buntești

(D I S)

299. **Poietari***, com. Pocola

(D I S)

300. **Pomezeu***,

(D I S)

301. **Ponoare***, com. Bratca

(D I S)

302. **Ponoarele***, com. Cărpinet

(D I S)

303. **Popești**

Pe „Dealul Comorii" din hotarul comunei s-a descoperit întîmplător un *denar* roman imperial de argint (Strack, III, 448) din sec. II. e.n. (Inedit).

P. Strack, *Untersuchungen zur römischen Reichsprägung des zweite Jahrhundets*, I—III, Stuttgart, 1931—1937.

(SD)

304. **Poșoloaca***, com. Tileagd

(D I S)

305. **Prisaca***, com. Uileacu de Beiuș

(D I S)

306. **Răbăgani**

În apropierea izvoarelor termale pe terasa mijlocie a luncii *așezare* neolitică avînd un singur nivel de locuire. În cadrul unor cercetări sistematice efectuate în anul 1971 au fost descoperite numeroase *fragmente ceramice, unelte de piatră* și *toporașe tip* calapod.

Lîngă izvoarele termale a fost găsit un *depozit* de obiecte de bronz, cronologic databil in prima epocă a fierului (Hallstatt A 1).

D. Ignat, *Rep.*, p. 13; M. Roska, *Repertoriu*, p. 238; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 207.

(I O)

307. **Răcaș***, com. Dobrești

(D I S)

308. **Reghea***, com. Viișoara

(D I S)

309. **Remetea***

(D I S)

310. **Remeți***, com. Bulz

(D I S)

311. **Rieni**

În partea de est a localității, pe pășunea comunală dintre satul Rieni și satul Valea de Jos, se află un cîmp de peste 100 de *tumuli*. Nu este exclus să fie *tumuli funerari?* În cercetările

efectuate pînă în prezent (au fost săpați 7 tumuli) nu s-a găsit nici un fel de material arheologic care ar putea indica plasarea lor cronologică și etno-culturală. Se pare că avem de-a face cu movilele de cenușă și cărbuni rămase de la obținerea *mangalului?* în evul mediu, pentru topitoriile de metal de la Vașcău.

(S D)

312. **Rîpa**, com. Tinca

La locul „Sub Pădure" sau „Cîmpul de Sus" (în dreapta șoselei Rîpa — Tinca) a fost cercetată o *așezare* neolitică Criș, dezvelindu-se un *bordei* cu *ceramică* caracteristică, *unelte* și o *figurină feminină* din lut ars. În același loc a mai fost cercetată o *locuință* prefeudală datînd din sec. VII—VIII e.n. Pe dealul „Burzău" a apărut întîmplător un *mormînt* hallstattian de incinerație.

Într-un loc necunoscut din hotarul Rîpei s-au descoperit, in condiții necunoscute, doi *denari* romani republicani. Pe „Dealul Morilor", terasă a Crișului din stînga șoselei Rîpa — Tinca s-au efectuat cercetări arheologice descoperindu-se mai multe orizonturi cultural-istorice: *ceramică* eneolitică (cultura Coțofeni); *ceramică* de la sfîrșitul epocii bronzului; o *locuință* hallstattiană cu multă *ceramică, unelte, figurine de animale* din lut ars și o *figurină antropomorfă* de tip „illyric", atestînd legături cu lumea sudică, cu illyrii; s-au dezvelit, de asemenea 4 *locuințe* de epocă romană și post romană (sec. III—IV e.n.) cu *ceramică* (mari *chiupuri* ornamentate cu benzi de linii în val), *unelte, ustensile, podoabe,* aparținînd dacilor liberi de epocă romană și post romană și eventual unor grupuri de populații apărute aici ulterior. În același loc apar *cioburi* prefeudale (sec. VII—VIII e.n.) și feudale timpurii.

S. Dumitrașcu, *Cercetări arheologice în Depresiunea Holodului* (II). *Săpăturile arheologice de la Tinca — Rîpa, j. Bihor,* în *Lucrări Științifice,* Istorie, 1972, p. 49—67.

(S D)

313. **Rogoz***, com. Sîmbăta

(D I S)

314. **Rohani**, com. Căpîlna

La locul „Peste Criș", de pe malul stîng al Crișului Negru, provin mai multe *fragmente ceramice*, lucrate cu mîna și la roată

din pastă cenușie, ornamentate cu benzi de linii simple și în val, datînd din sec. III. e.n. *Așezarea* poate fi atribuită dacilor liberi de epocă romană de pe Crișul Negru.

S. Dumitrașcu, *Așezări și descoperiri dacice, loc. cit.*, p. 246, s.v.; Idem, *Cercetări arheologice în Depresiunea Holodului* (I). *Săpăturile de la Cociuba Mare, j. Bihor*, în Crisia, III, 1973, p. 151.

(SD)

315. **Roit**, com. Cefa

De pe teritoriul satului, dintr-un punct necunoscut provine un *nucleu* din obsidiană.

(D I S)

316. **Rontău***, com. Sînmartin

(N C)

317. **Roșia***

(S D)

318. **Roșlori**, com. Diosig

La „Pusta Gepiu" (Gyapoly Puszta) s-au descoperit în 1912 incidental 2 *tîrnăcoape* de aramă cu brațele în cruce și un *pumnal*. Pe același loc au fost recuperate în 1892 *fragmente ceramice* eneolitice.

Cercetările arheologice întreprinse în 1968 și 1971 la marginea vestică a satului pe locul „La sere" au delimitat 3 obiective arheologice distincte, dar aparținînd aceluiași orizont cronologic: *Așezarea* care se întinde pe platoul unde s-au ridicat serele G.A.C.-ului *Cetatea fortificată* cu *șanț de apărare*, situată la nord de aceasta și un *cimitir* de incinerație cu urne, în dreapta grajdurilor. *Așezarea* și *cetatea* au mai multe nivele de locuire corespunzînd fazelor II și III ale culturii Otomani.

În 1892 s-a descoperit tot la „Pusta Gepiu" un *depozit* de bronzuri bine cunoscut în literatura arheologică dar localizat greșit în comuna Gepiu, jud. Bihor. Depozitul se compune din 1 *topor de luptă* cu disc ornamentat, 3 *topoare* neornamentate de același tip, 2 *topoare* cu aripioare și *turte de bronz*, datate în epoca hallstattiană.

În raza satului s-a descoperit în 1874 un *tezaur* de monede de argint, probabil feudale.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 41; Al. Vulpe, *Axte*, p. 72/317, 318—320, pl. 22; 71 C.

(N C)

319. **Rotăreşti***, com. Sîmbăta

(D I S)

320. **Rugea***, com. Boianu Mare

(D I S)

321. Saca*, com. Budureasa

(D I S)

322. **Săcălăsău,** com. Derna

D. Popescu aminteşte descoperirea în hotarul Săcălăsăului (azi Săcălăsăul Vechi) a *arcului unei fibule* cu nodozităţi (ajunsă în colecţia ing. Debie din Ploieşti) şi 23 *monede* de argint de tipul Dyrrhachium (ajunse în colecţia Ruzyszka). În anul 1942 M. Roska mai aminteşte că la Săcălăsău s-au descoperit înainte de anul 1908, 20 de *denari* de argint de tipul Apollonia.

După al doilea război mondial un studiu mai aminteşte ca fiind descoperite la Săcălăsău 1 *brăţară* de argint cu capete de şarpe şi încă 8 *monede*, 5 emise de Apollonia şi 3 de Dyrrhachium.

Se pare că toate aceste descoperiri provin din cetatea dacică de la locul „Cetate" (Dîmbul cu bani) de la Săcălăsăul Nou. Sigur, în hotarul satului Săcălăsău (Vechi) s-a descoperit, provenind dintr-o *aşezare*, ceramică neolitică aparţinînd culturii Tisa.

D. Popescu, *Objets de parure gèto-daces en argent*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937, 1940, Buc., 1941, p. 201, s. v.; S. Dumitraşcu, E. Molnar, *Tezaurul de podoabe dacice de argint de la Săcălăsău Nou, j. Bihor* (sub tipar).

(SD)

323. **Săcălăsău Nou,** com. Derna

Pe valea Corbenilor, la locul „Cetate" (Pénzdomb) se află o *cetate* dacică de pămînt, datînd din sec. I î.e.n.—I.e.n. S-a executat un sondaj arheologic rezultînd *cioburi* Coţofeni (de la începutul epocii bronzului), dacice şi din feudalismul timpuriu.

La 300 m sud de cetate, pe culmea „Burcarar" s-a descoperit un *tezaur* de podoabe dacice de argint, datînd din sec. I î.e.n.,

compus din următoarele piese: 3 *brățări* de argint de tipul cu scut marcat și nodozități (2 păstrate fragmentar), 1 *brățară* de argint cu capete de șarpe și 1 *bară* de argint de la o piesă nedeterminată.

În colecția Școlii generale din Săcălășăul Vechi (prof. Konnevalik) se păstrează o *fibulă* de argint cu nodozități și 2 piese de tipul? Dyrrhachium și Apollonia.

S. Dumitrașcu, *Cetăți dacice în Crișana*, pp. 136—137; S. Dumitrașcu, E. Molnar, *Tezourul de podoobe dacice de argint de la Săcălășău Nou, j. Bihor*, (sub tipar).

(SD)

324. **Salcla***, com. Tileagd

(S D)

325. **Salonta**

La 4 km nord-vest de localitate, la punctul numit „Movila" (Halom domb) s-a cercetat în 1962 o *așezare* neolitică aparținînd culturii Tisa.

La punctul numit „Dealul trupului" (Test halom), situat la 5 km vest de oraș, s-a cercetat în 1958 o *așezare* din epoca de bronz aparținînd culturii Otomani.

Pe locul actualului abator s-a descoperit in 1956 un *depozit* de bronzuri (*celt, topor* cu aripioare, *seceră* cu buton, *vîrf de lance, lamă*) datat la sfîrșitul epocii bronzului. Pe strada Parîngului a fost descoperită în 1969 o *aplică scitică de tolbă*, turnată din bronz. În vatra orașului a fost descoperit un mic *tezaur* de denari republicani romani datat în sec. I. î.e.n.

La locul numit „Pusta Culișer" (Kölesér puszta) s-a descoperit un *vas* borcan dacic datat în sec. III—IV e.n. Tot la punctul numit „Movila" cercetările arheologice au dezvelit 2 *morminte* maghiare datate pe baza inventarelor funerare în sec. X.

La sud-vest de localitate, la locul numit „Puszta Pata" (Pata Puszta) s-a descoperit în 1896 mai multe *morminte* cu un inventar specific feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII).

D. Ignat, *Rep.*, p. 14; I. Ordentlich, *Aria*, p. 27; V. Vasiliev, N. Chidioșan, *O aplică scitică de tolbă descoperită la Salonta*, în *SCIV*, 3, 1972, 23, pp. 453—457; Gh. Lazin, *Un depozit din epoca bronzului de la Salonta*, în

Studia Universitatis Babeş-Bolyai, seria Historia, fas. 2, Cluj, 1969, p. 35 sqq.; I. Glodariu, *Consideraţii*, p. 83.

(NC)

326. **Santău Mare,** com. Borş

De pe teritoriul satului, locul „Nagy Zomlin Puszta" provin *vase* aparţinînd epocii neolitice, cultura Tisa.

S-a mai descoperit de asemenea o *aşezare* din epoca bronzului şi o *aşezare* dacică.

Tot de aici provine o *monedă* imperială romană emisă de Caracala.

(D I S)

327. **Santău Mic,** com. Borş

În anul 1890 au fost descoperite 2 *brăţări* de argint, 34 *aplici* de argint decorate cu motive florale şi 2 *inele* de bronz.

Piesele au făcut parte, probabil, din inventarul unui *mormînt* din perioada migraţiilor.

Informaţie N. Chidioşan.

(D I S)

328. **Sarcău*,** com. Sîrbi

(D I S)

329. **Satu Barbă*,** com Abram

(D I S)

330. **Satu Nou*,** com. Biharea

(D I S)

331. **Săboiclu*,** com. Săcădat

(D I S)

332. **Săcădat***

(D I S)

333. **Săcuieni**

În punctul numit „Horo", *aşezare* neolitică de unde provin numeroase *fragmente ceramice* pictate şi un *mormînt* de înhumaţie aparţinînd unui copil, avînd drept inventar un *vas* de ceramică pictată. Cu ocazia aceloraşi cercetări au mai fost desco-

perite şi 2 *locuinţe*. În punctul „Szik" se cunoaşte de asemenea o *aşezare* neolitică. Din locul numit „Cărămidărie", este cunoscut un *topor* de piatră, iar din fosta vie Penkert numeroase *unelte* din piatră, toate aparţinînd epocii neolitice.

De la fosta cărămidărie „Fabri" provine un *vas* de ceramică, din fosta vie Penkert un *tîrnăcop* de aramă cu braţele în cruce, iar din locul „Între ferme" (Majorköz) un fragment de *pumnal* de aramă, toate aceste descoperiri aparţinînd epocii eneolitice.

În zona inundabilă al rîului Ér pe grindul numit „Cetatea Taurului" (Bika vár), *aşezare* din epoca bronzului aparţinînd culturii Otomani faza I—II. În urma cercetărilor sistematice începute în anul 1970, s-a descoperit un bogat material *ceramic, litic* şi *osteologic*, cît şi un *pumnal* din bronz. Într-un punct neprecizat de pe raza localităţii a fost descoperit un *depozit* de obiecte de bronz, databil în prima fază a epocii de fier (Hallstatt B 1). Obiecte izolate din bronz au fost găsite în mai multe puncte de pe raza localităţii: strada Horea, *celt*, descoperit în anul 1958, aparţinînd probabil inventarului unui *mormînt*. La „Ferma Horo", *celt* cu plisc descoperit în anul 1968. La punctul numit „Locul de casă", *sabie* de bronz cu lama îngustă descoperită în anul 1972. La „Dîmbul fermei" (Majordomb) *celt* avînd gura prevăzută cu o bordură îngroşată, descoperit în anul 1973. La „Ferma Soczó" (Cartierul Cadea Mică) *celt* cu gura îngroşată in formă de manşon. Tot în „Cartierul Cadea Mică" s-a găsit o *daltă* din bronz cu toc de înmănuşare. La „Ferma Horo", *fragment tăiş de celt*, un *fragment de seceră*, *fragment celt* şi 2 bucăţi *deşeu de turnare*.

Din loc neprecizat, probabil din viile de la Săcuieni, provin 2 *brăţări* de aur, iar în anul 1927 s-au găsit 8 *falere* ornamentate, din aur, din acestea s-au păstrat doar 3 bucăţi întregi şi 1 fragment.

În locul numit „Cărămidărie" (Téglavető) au fost descoperite mai multe *morminte* celtice.

Dintr-un loc neprecizat provine o *Tetradrahmă* Thassos.

Din diferite puncte ale localităţii provin descoperiri izolate de *monede* romane: *denar* de la Vittelius, *as* de la Nerva, *denar* de la Hadrian, *denar* de la Antonius Pius, 2 *denari* de la Marcus Aurelius, *dupondius* de la Lucius Verus, *sesterţius* de la Filip Arabul, *sesterţius* de la Valerian, *follis* de la Constantinus Chlo-

rus, *piesă de bronz* de la Constans sau Constantius II, *piesă de bronz* de la Constantius II, *piesă de bronz* de la Constantius Gallus, *piesă de bronz* de la Valens.

De pe raza localității sînt semnalate mai multe *descoperiri* aparținînd sarmaților.

Din locul numit „Horo" provine un *mormînt* de inhumație, avînd drept inventar o *fibulă* digitată și un *vas* lucrat cu mîna, atribuit populației autohtone din sec. VI—VII.

E. Comșa, Z. Nánási, *Mormîntul neolitic descoperit la Săcuieni*, în *SCIV*, 4, 1971, pp. 633—636; Idem, *Date privitoare la ceramica pictată din epoca neolitică din Crișana*, în *SCIV*, 1, 1972, pp. 3—18; D. Ignat, *Rep.*, p. 13; V. Pîrvan, *Getica*, p. 328; M. Roska, *A rézcsákányok* în *Közlemények*, II, 1942, Cluj, p. 52; Idem, *Repertoriu*, p. 268; D. Popescu, *Prelucrarea aurului în Transilvania înainte de cucerirea romană*, în *Materiale*, II, 1956, p. 209, 215; M. Rusu, *Considerații asupra metalurgiei aurului din Transilvania, în Bronz D și Hallstatt A*, în *Acta M.N.*, IX, 1972, p. 48; I. Ordentlich, *Aria*, p. 28; Z. Nánási, *Repertoriul obiectelor de bronz din Muzeul de Istorie de la Săcuieni*, în Crisia, IV, 1974, Oradea, (sub tipar); Vl. Zirra, *Beiträge*, p. 195; N. Chidioșan, *Un mormînt din perioada prefeudală descoperit la Săcuieni*, în *Acta M.N.*, V, 1968, pp. 517—520; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 209; E. Chirilă, I. Emödi, Z. Nánási, *Descoperiri monetare antice în Transilvania* (VIII), în *Acta M.N.*, VIII, 1971, p. 568 sq.

(10)

334. **Sălacea**

În locurile numite „Várbócz" și „Dealul Cetății (Várdomb) *așezări* din epoca neolitică.

Din zona inundabilă a rîului Ér provine un *tîrnăcop* de aramă cu brațele în cruce aparținînd epocii eneolitice.

Pe promontoriul numit „Dealul Vida" (Vidahegy), *așezare* din epoca bronzului cultura Otomani faza I și II. *Așezarea* este înconjurată de un *șanț* și *valuri* de *apărare*. În nivelul inferior alături de ceramică de factură Otomani I au fost găsite și *vase* ce se pot atribui cu certitudine culturii Baden. Săpăturile sistematice au fost efectuate între anii 1964—1969. Din cercetările efectuate provin numeroase *unelte* de piatră și os, *vase*, cîteva *unelte* de *bronz*, *obiecte de cult*, etc. Au fost dezvelite numeroase *locuințe* de suprafață. Ca cea mai importantă descoperire amintim *templul megaron* avînd pereții exteriori ornamentați cu *frize în relief*.

În hotarul localității pe platoul numit „Banka" mai mulți *tumuli* aparținînd unei perioade neprecizate.

Dintr-un loc neprecizat provine un *tezaur* compus din 200 *denari* imperiali romani datînd de la împăratul Galba pînă la Gallianus.

La intrarea în localitate din spre Otomani, în punctul „Cărămidărie" a fost descoperit un *mormînt* de inhumație avînd drept inventar o *brățară* de bronz cu nodozități. Mormîntul datează din La Tène-ul B 2 fiind atribuit celților.

Pe „Dealul Szálás" a fost găsit un *mormînt* de inhumație avînd drept inventar o *plachetă* de bronz, provenită dintr-un atelier bizantin, databil în sec. XI—XII, reprezentînd un cavaler pedestru îmbrăcat în armură.

În nivelul superior de pe „Dealul Vida" au fost descoperite 17 *morminte* și numeroase *fragmente ceramice* databile în sec. X.

Pe „Dealul Cetății" *cimitir* aparținînd culturii Bjelo-Brdo din sec. XI—XII.

În locul numit „Banka" a fost descoperit un *tezaur* de *monede* de Frisach.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 252; E. Comșa, *K voprosu o periodizații neoliticeskih cultur na severnozapade Rumânscoi Narodnoi Respublichi*, în *Dacia, N.S.*, 1963, p. 478; M. Rusu, *„Cultura Tisa"*, în *Banatica*, I, 1971, Timișoara, p. 80.; D. Ignat, *Rep.* p. 14; I. Ordentlich, *Sistemul de fortilicație de la Sălacea*, *Rev. Muz.* 4, 1966, p. 132; Idem, *Două statuete cu cap mobil descoperite la Sălacea*, în *SCIV*, 1, 1967, p. 147, sqq.; Idem, *Contribuția săpăturilor arheologice de pe „Dealul Vida" (c. Sălacea, j. Bihor) la cunoașterea culturii Otomani*, în Studii și Comunicări, Satu Mare, 2, 1972, p. 62 sqq.; N. Chidioșan, I. Ordentlich, *Un templu cu megaron din epoca bronzului descoperit la Sălacea* în Crisia, V, 1975, Oradea, (sub tipar); I. Ordentlich, *Aria*, p. 28; N. Chidioșan, *O necropolă din feudalismul timpuriu descoperită la Sălacea*, în *SCIV*, 4, 1969, p. 611 sqq.; V. Vătășianu, *Istoria artelor feudale în Țările Române*, I, 1959, București, p. 171, fig. 151; C. Goll, *Numizmatikai Közlöny*, 1908, Budapesta, p. 121; Vl. Zirra, *Beiträge*, p. 196, fig. 14.

(1O)

335. **Sălard**

De pe locul fostei ferme „Bodolyo" provine un *tîrnăcop* de aramă cu brațele în cruce atribuit epocii eneolotice. Tot în ace-

laşi loc a fost descoperit un *depozit* de obiecte de bronz, datat în prima epocă a fierului (Hallstatt B 1).

M. Roska, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, II, 1942, Cluj, p. 51; I. Ordentlich, *Depozitul de bronzuri de la Sălard (raionul Oradea, reg. Crişana)*, II—III, 1964, Iaşi, p. 475, sqq.; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 209.

(I O)

336. **Săldăbaglu de Barcău***, com. Balc

(D I S)

337. **Săldăbaglu de Munte***, com. Cetariu

(D I S)

338. **Săldăbaglu Mic***, com. Căpîlna

(D I S)

339. **Săllşte***, com. Spinuş

(D I S)

340. **Săllşte de Beluş***, com Budureasa

(D I S)

341. **Săllşte de Pomezeu***, com. Răbăgani

(D I S)

342. **Săllşte de Vaşcău***, com. Criştioru de Jos

(D I S)

343. **Sărand***, com. Copăcel

(D I S)

344. **Sărsig***, com. Chişlaz

(D I S)

345. **Săucani***, com Răbăgani

(D I S)

346. **Săud***, com. Bunteşti

(I O)

347. **Sebiş***, com. Drăgăneşti

(D I S)

348. **Seghişte**, com. Lunca

La est de sat, la locul „Sătească" (**păşunea comunală**) se află un *cîmp de tumuli*. N-ar fi exclus să fie *tumuli funerari*. În

cercetările noastre (au fost secționați 4 tumuli) nu am găsit nici un fel de material arheologic care să permită datarea și încadrarea lor cultural-istorică.

S-ar putea să fie movilele rămase (cu cenușă și cioburi) de la producerea *mangalului*, în evul mediu, pentru topitoriile de metal de la Vașcău.

(SD)

349. **Seranl***, com. Borod

(D I S)

350. **Sfîrnaș***, com. Ciuhoi

(D I S)

351. **Sighiștel**, com. Cimpani

1. În peștera „Măgura" au fost descoperite *lame* de silex aparținînd paleoliticului superior, precum și *fragmente ceramice* aparținînd culturii Coțofeni.

E. Terzea, *La faune de Mamifères quaternaires de la grotte Măgura de Sighiștel*, în Travaux de L'Institut de Spéologie „Emil Racoviță", 1970, București, pp. 201—203.

(D I S)

352. **Sitanl***, com. Pomezeu

(D I S)

353. **Sitltelec***, com. Husasău de Tinca

(D I S)

354. **Simbăta***,

(D I S)

355. **Sînicolau de Beiuș**, com. Șoimi

Cercetările arheologice întreprinse în 1972—1973 pe „Dealul Boțocana" au surprins un nivel cultural aparținînd culturii Tisa din epoca neolotică: Au fost descoperite *fragmente ceramice*, *unelte* de piatră. Nivelul de locuire a fost deranjat de construcțiile medievale.

În 1972, lîngă podul de peste Crișul Negru, pe malul stîng s-a descoperit un *depozit* de unelte din fier.

În raza satului s-au desfășurat în 1971—1973, ample și sistematice săpături arheologice pentru studierea și dezvelirea unor *monumente arhitecturale* feudale.

D. Ignat, *Rep., p. 14.*

(NC)

356. **Sînicolau de Munte**, com. Săcuieni

În anul 1942 în locul numit „Coasta măturii" (Sepröoldal) a fost descoperit un *depozit* de obiecte de bronz compus din 13 *pandantive*, alături de alte numeroase piese care s-au pierdut. Dintr-un loc neprecizat o *daltă* cu toc de înmănușare din bronz.

În mai multe puncte de pe raza localității au fost găsite *fragmente ceramice* din epoca bronzului cultura Otomani — faza II și III.

Din loc neprecizat provine un *denar* suberat de la Geta și o *piesă de bronz* suberat de la Gallienus.

Z. Nánási, *Repertoriul obiectului de bronz din Muzeul de Istorie de la Săcuieni*, în Crisia, IV, Oradea, 1973, (sub tipar); E. Chirilă, I. Emödi, Z. Nánási, *Descoperiri monetare antice din Transilvania*, VIII, în *Acta M.N.*, VIII, 1971, p. 568 sq.; I. Ordentlich, *Aria*, p. 28.

(I O)

357. **Sînicolau Român**, com Cefa

În anii deceniilor interbelice a fost descoperit fortuit un *depozit de bronzuri* încadrat cronologic de M. Rusu în seria depozitelor de tip Uriu — Domănești (Bronz D) și două *apărătoare* de brat din bronz cu terminații spiralate (?). În partea de sud a satului, la locul „Ier" (în prezent aici sînt solariile și grădina de legume a C.A.P.-ului din sat), de o parte și de alta a drumului Berechiu-Sînicolau Român, se află o *așezare* dacică, în care s-a găsit *ceramică* lucrată cu mîna și la roată. În același loc, doi săteni săpînd o groapă au scos la iveală un *tezaur de monede* dacice de argint (de tipul Filip II), compus din 22 piese. Întîmplător în același teren s-au găsit 2 *vîrfuri de lance* din fier (Inedite).

M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 206, *s.v.*

(S D)

358. **Sînlob,** com. Ciuhoi

În locul numit „Kolyiút" numeroase *fragmente ceramice* şi *nuclee* mari de obsidian din epoca neolitică.

Dintr-un loc neprecizat de pe raza localităţii provine un *tîrnăcop* de aramă cu braţele în cruce databil în epoca eneolitică.

În literatura de specialitate se aminteşte ca provenind din localitate un *depozit* compus din 121 de obiecte de bronz. Dintr-un loc neprecizat provine un *vîrf de lance* de fier atribuit celţilor.

Din locuri neprecizate provin 2 *monede* romane imperiale emise de Valerian.

I. Hampel, *Múzeumok és Társulatok,* în *AÉ,* XXII, 1902, p. 85; V. Pîrvan, *Getica,* p. 513; M. Roska, *Repertoriu,* p. 266; D. Ignat, *Rep.,* p. 15; E. Chirilă, I. Emődi, Z. Nánási, *Descoperiri monetare antice din Transilvania, (VIII),* în *Acta M.N.,* VIII, 1971, p. 568.

(I O)

359. **Sînlazăr*,** com. Chişlaz

(D I S)

360. **Sînmartin**

În apropierea sediului C.A.P. în zona inundabilă a pîrîului Peţa, *aşezare* neolitică.

Pe dealul „Korhány" *aşezare* din epoca de bronz aparţinînd culturii Otomani.

Inf. N. Chidioşan.

(I O)

361. **Sînmartin de Beluş*,** com. Pocola

(D I S)

362. **Sîntandrei**

În anul 1893 s-a găsit într-un loc neprecizat o *lamă* (aşchie) de obsidian; în 1871 pe malul drept al Crişului Repede (loc neprecizat) s-a descoperit un *buzdugan* de bazalt, *oase* şi *cioburi* din epoca bronzului. Se pare că în acelaşi loc neprecizat dar sigur în hotarul localităţii s-a găsit în 1906 un *pandantiv* în formă de inimă (sau verigă de lanţ?) de 7,5 gr dintr-o epocă neprecizată.

În urma unor cercetări de suprafață efectuate în 1967/68 s-au putut stabili următoarele: o *așezare* neolitică Tisa II; la „Podul Morii" se află o *așezare* Coțofeni de la începutul epocii bronzului; o *ceșcuță* aparținînd complexului Baden a fost descoperită întîmplător într-un loc neprecizat; pe terenul grădinăriei C.A.P. (pe malul drept al Peței) s-au cules în urma arăturilor, *fragmente ceramice* Otomani, din fazele I, II, III și o *psalie* de os.

Din prima vîrstă a epocii fierului cunoaștem două descoperiri de *fragmente ceramice:* prima de pe malul stîng al Peței (tot în grădinăria C.A.P.) și a doua la locul Peța — Baraj (fragmente de *urne* mari, bitronconice).

La locul unde Drumul Morii întîlnește Crișul Repede, în mal, s-a găsit *olărie* celtică și un *cuțit* celtic, de lovit, din fier. În vatra satului, cu ocazia diferitelor construcții s-au descoperit *fragmente ceramice* dacice (din sec. II—I î.e.n., și cîteva de epocă romană) lucrate cu mîna și la roată. Din locuri neprecizate provine *ceramică* prefeudală (sec. VII—IX) și resturi de inventar funerar *(zăbale* și *scărițe de șa)* din *mormîntul* unui călăreț datînd din feudalismul timpuriu (sec. X—XI?).

La vest de Oradea, în hotarul dintre oraș și Sîntandrei a fost găsit în 1911 un *vas* cu înălțimea de 11 cm lucrat la roată din pastă de culoare cărămizie și ornamentat cu benzi ondulate. Pare a data din sec. VIII—X. (Este înregistrat în vechile inventare ale Muzeului din Oradea).

În anul 1912 în vatra comunei s-a descoperit un *tezaur monetar* feudal, compus din 171 piese de argint emise de regele Ladislau I (1077—1095) și o *monedă* de aur bizantină, emisă de împăratul Constantin Monomacul.

I. Sabău, *Circulația,* p. 294; S. Dumitrașcu, N. Tăutu, *Descoperiri arheologice din hotarul comunei suburbane Sîntandrei,* în Semicentenarul Unirii Transilvaniei cu România în Bihor, Oradea, 1968, pp. 11—14.

(S D)

363. **Sîntion,** com. Borș

În anul 1897 a fost descoperit un *cimitir* de incinerație în urnă pe fostul teren al lui Antal Lukács, cimitir ce se poate plasa la finalul epocii bronzului.

Pe „Dealul Mănăstirii" (Klastrom domb) *aşezare* din epoca de bronz, cultura Otomani, unde cercetări sistematice au fost întreprinse în anul 1955. Din bogatul material rezultat în afară de *ceramică, unelte* de os şi piatră, menţionăm în mod special 2 *tipare* lucrate din gresie, pentru dălţi.

Dintr-un punct neprecizat, o sabie de fier atribuită celţilor. Tot pe „Dealul Mănăstirii", *aşezare* databilă în sec. XI—XV. Pentru sec. XI—XIII se menţionează în mod special diferite tipuri de *căldări* din lut lucrate la roată, iar pentru sec. XV numeroase *fragmente ceramice* şi un *fragment de cahlă* cu smalţ verde-măsliniu.

Cimitirul aşezării se află pe terasă, la vest de „Dealul Mănăstirii". Au fost descoperite 15 *morminte*, un singur mormînt cu inventar, care se compune dintr-un *inel de tîmplă* simplu din argint şi o *monedă* de argint emis de Ladislau I.

I. Hampel, *A bronzkor emlékei Magyarhonban*, II, 1887, Budapesta, pl. CXXXVIII.; M. Roska, *Repertoriu*, p., 234; A. D. Alexandrescu, *Săpăturile de salvare de la Sîntion, în SCIV*, 3—4, 1955, p. 487 sqq.; I. Ordentlich, *Aria*, p. 29; Vl. Zirra, *Beiträge*, p. 195.

(IO)

364. **Sîntimreu**, com. Sălard

Sînt amintite *monede* de la regele Ştefan I (1001—1038).

I. Sabău, *Circulaţia*, p. 294.

(NC)

365. **Sintelec***, com. Hidişelu de Sus

(DIS)

366. **Sîrbeşti***, com. Lunca

(DIS)

367. **Sîrbi***

(DIS)

368. **Socet***, com. Şinteu

(DIS)

369. **Sohodol***, com. Căbeşti

(DIS)

370. **Spinuș***

(D I S)

371. **Spinuș de Pomezeu***, com. Pomezeu

(D I S)

372. **Stîna de Vale,** com. Budureasa

De pe malul pîrîului ce străbate stațiunea a fost cules un *fragment de lamă* de obsidian aparținînd probabil paleoliticului superior.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 41.

(D I S)

373. **Stîncești***, com. Buntești

(D I S)

374. **Stracoș***, com. Drăgești

(D I S)

375. **Subplatră,** com. Tețchea

În apropierea satului se află o peșteră de unde provin cîteva materiale arheologice printre care *fragmente ceramice* pictate aparținînd culturii Tisa din neoliticul tîrziu și un *vas* de lut aparținînd culturii Baden din perioada de trecere la epoca de bronz.

Informații: I. Emődi.

(N C)

376. **Sudrigiu***, com. Rieni

(D I S)

377. **Sulug***, com. Abram

(D I S)

378. **Suplacu de Barcău**

În punctul „Köre", *așezare* neolitică aparținînd culturii Tisa I. Săpăturile arheologice din anul 1973 au prilejuit descoperirea unor *unelte* din piatră șlefuită, *ceramică, urme de locuință* etc.

Tot în acest punct au fost descoperite, la suprafață, *fragmente ceramice* aparținînd sec. IV e.n.

Din punctul „Lapiș" provin *fragmente ceramice* aparținînd culturii Coțofeni, epocii bronzului — respectiv sfîrșitul culturii

Otomani, începutul primei epoci a fierului, precum și *ceramică* dacică și prefeudală (sec. III—IV și sec. IX).

D. Ignat, *Rep.*, p. 15.

(D I S)

379. **Suplacu de Tinca***, com. Căpîlna

(SD)

380. **Surduc***, com. Vîrciorog

(D I S)

381. **Surducel***, com. Vîrciorog

(D I S)

382. **Șauaieu***, com. Nojorid

(D I S)

383. **Șerghiș***, com. Vîrciorog

(D I S)

384. **Șilindru,** com. Șimian

Din grădina casei nr. 308 în anul 1955 a fost descoperit un *topor* de piatră tip calapod din epoca neolitică.

Din locuri neprecizate provin: o *daltă* îngustă din bronz și o *brățară* din bronz databile în epoca bronzului.

Pe promontoriul din apropierea pîrîului Füzék *așezare* întărită cu *șanț* și *val de apărare* din epoca bronzului cultura Otomani. În hotarul satului în anul 1973 a apărut un *vîrf de lance* din bronz.

În apropierea bisericii ortodoxe, *așezare* din prima epocă a fierului. (Hallstatt).

În anul 1904 pe dealul de lîngă gară și drum a fost descoperit un *cimitir* de incinerație în urne. Materialul rezultat nepăstrîndu-se nu se poate determina epoca căreia îi aparține. Pe „Dealul Episcopului" (Püspök halom) un *mormînt* cu cal atribuit cu probabilitate sarmaților.

(I O)

385. **Șimian**

Pe malul pîrîului Moka, pe strada Mică (Kis utca) nr. 98, pe terenul fosta proprietate Horváth Kálmán, de pe versantul nordic al Dealului Viilor fost via Béres și de pe dealul numit „La grădini" (Kerthely), *așezări* din epoca neolitică, de unde provin nu-

meroase *fragmente ceramice, lame* de silex şi *unelte* de piatră.

Pe strada Mică nr. 98, *cimitir* de incineraţie în urne din perioada de trecere spre epoca bronzului, din care provin numeroase *vase*.

Pe versantul nordic al dealului „La grădini", *aşezare* fortificată cu val şi şanţ de apărare din epoca bronzului, cultura Otomani faza I—II.

Din locul numit „Groapa cu lut" (Sárgaföldes gödör) provin numeroase *fragmente ceramice* din prima epocă a fierului (Hallstatt).

Tot in acelaşi loc au fost descoperite *morminte* gepidice avînd drept inventar *vase* de ceramică şi *arme* de fier.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 82; D. Ignat, *Rep.*, p. 15; I. Ordentlich, *Aria*, p. 30; M. Comşa, *Unele date privind regiunile din nord-vestul României în sec. V—IX*, în Centenar Muzeal Orădean, 1972, Oradea, p. 210.

(I O)

386. **Şinteu***

(D I S)

387. **Şişterea**, com. Cetariu

La o „pustă" din hotarul comunei a fost descoperit un *tîrnăcop* de aramă cu braţele în cruce, înregistrat în anul 1913 în vechile registre ale Muzeului din Oradea.

Inf. N. Chidioşan.

(S D)

388. **Şoimi***

(N C)

389. **Şoimuş***, com. Remetea

(D I S)

390. **Şumugiu***, com. Hidişelu de Sus

(D I S)

391. **Şuncuiş***, com. Finiş

(D I S)

392. **Şunculuş**

În raza localităţii se cunosc mai multe peşteri de unde au fost recoltate materiale arheologice. Astfel:

În „Peștera Mișidului" s-a descoperit un *mormînt* cu un bogat inventar funerar. Amintim un *vas* mare, un *brîu* de bronz, 12 *pandantive* semilunare, 1 *undiță* din bronz, 1 *ac*, 1 *inel*, *figurine de lut* și 1 *colier* din mărgele de chihlimbar. Pe baza acestor materiale mormîntul care a aparținut probabil unei căpetenii, se poate data la începutul hallstattului.

Tot în același loc s-a mai descoperit 1 *vas* de lut dacic, datat cu o *monedă* emisă de orașul Dyrrhachium (sec. II—I î.e.n.). În „Peștera Isbîndiș" au fost descoperite mai multe *fragmente ceramice* din perioada de trecere la epoca de bronz — cultura Coțofeni și mai multe *vase* și *piese* de bronz datate în epoca hallstattiană.

În „Peștera Ungurului" cercetările de suprafață au recuperat 15 *vase, piese* de bronz și *amulete* hallstattiene.

De aici mai provin și *fragmente ceramice* lucrate la roată din perioada prefeudală, sec. IX—XI.

În „Peștera Biró Lajos" au fost culese fragmente ceramice hallstattiene.

Materialele au intrat parțial în colecția Muzeului din Oradea și într-o colecție particulară.

Informații primite de la I. Emődi.

(N C)

393. **Șuștiu***, com. Lunca

(D I S)

394. **Șușturogi**, com. Cetariu

În hotarul satului, la locul „Cetățuie" se află o *cetate cu val de pămînt*, de factură hallstattiană — dacică, nu exclus feudală. Lipsesc săpăturile necesare clarificării datării acestei cetăți de pămint.

S. Dumitrașcu, *Cetăți dacice în Crișana*, pp. 133—134.

(S D)

395. **Talpe**, com. Drăgănești

Pe pășunea din partea de est a satului există 6 *tumuli* aplatizați, care ar putea să fie *morminte tumulare*. La cercetările efectuate (au fost secționați 2 tumuli) nu s-a găsit nici un material

arheologic care să permită datarea sau încadrarea lor etno-culturală. S-ar putea să avem de-a face cu movilele de cenușă și cărbuni de la prepararea *mangalului* în evul mediu pentru topitoriile de fier și aramă de la Vașcău.

Pe teritoriul satului, la locul „Văioage" (în pășunea amintită) a fost descoperit în anul 1936 *într-un vas de lut* un *tezaur* important de *monede* de tip Dyrrhachium și Apollonia și *denari* romani republicani, pe care săteanul care i-a descoperit i-a dat, în parte, unor rude și cunoștințe, profesori la liceul „Samuil Vulcan" din Beiuș, în colecția căruia se păstrează și astăzi.

M. Chițescu, *Descoperirea monetară de la Beiuș*, în *SCNum*, IV, 1968, pp. 355—362.

(S D)

396. **Talpoș***, com. Batăr

(D I S)

397. **Tarcea**

În hotarul localității în fosta vie „Fráter Béla", *așezare* din care provin numeroase *suporturi de vase, fragmente ceramice, dălți*e și *topoare* de piatră, aparținînd epocii neolitice.

În locul numit „Cimpul de Jos" (Alsó Rét) a fost găsit un *tîrnăcop* de aramă, iar dintr-un alt punct neidentificat provin alte 4 *tîrnăcoape* de aramă cu brațele in cruce, atribuite epocii eneolitice.

În locurile numite „Dealul Mic" și „Dealul de Mijloc" (Kis és közép domb), *așezări* fortificate din epoca bronzului cultura Otomani faza I și II.

Dintr-un loc neprecizat provine o *urnă* celtică.

Tot dintr-un loc neprecizat provine un *vas* de lut dacic.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 82; D. Ignat, *Rep.*, p. 16; I. Ordentlich, *Aria*, p. 30; M. Roska, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, II, 1942, Cluj, p. 34.

(I O)

398. **Tămașda**, com. Avram Iancu

La punctul numit „Somuta" s-au descoperit în 1962 *fragmente ceramice* aparținînd epocii bronzului.

Din localitate provin 4 *brățări* de bronz ornamentate cu incizii, descoperite în 1896.

La „Somuta" au apărut și *fragmente de vase* aparținînd dacilor din sec. II—III e.n.

La sud-est de Tămașda, în cotul Crișului Negru s-a descoperit o intensă *așezare* dacică, din sec. I—II e.n., necercetată încă.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 279; S. Dumitrașcu, *Așezări și descoperiri dacice*, p. 247.

(N C)

399. **Tămășeu***, com. Biharea

(D I S)

400. **Tărcaia***

(D I S)

401. **Tărcălța***, com. Tărcaia

(D I S)

402. **Tărian, com.** Girișu de Criș

În condiții de descoperire necunoscute în raza satului a fost găsit un *topor de luptă* cu disc deosebit de frumos ornamentat cu motive spiralice și geometrice.

În 1967, pe malul drept al Crișului Repede, la punctul „Dîmbul lui Ciordaș" săpăturile arheologice au descoperit un *cimitir* celtic cu 12 *morminte* de incinerație în groapă și de inhumație. Ambele categorii de morminte au avut un bogat inventar funerar (*libule* de bronz și fier, *unelte, sabie, teacă, vase* de lut etc.). Mormintele de incinerație au avut ca *vase adiacente* și unele lucrate de mînă, de factură hallstattiană, aparținînd populației autohtone dacice.

În dreapta drumului Sîntandrei—Tărian, pe malul stîng al Crișului, au apărut cu ocazia unor lucrări agricole *fragmente ceramice* lucrate la roată de culoare gri aparținînd populației dacice din sec. II e.n.

Între mormintele celtice de pe „Dîmbul lui Ciordaș" au mai fost descoperite 3 *morminte* sarmatice, dintre care unul de vreme hunică sec. IV e.n. cu un bogat inventar (*colier de mărgele* și *bijuterii* de argint).

Tot în același loc s-au dezvelit 12 *morminte* maghiare cu *piese* de podoabă, de *harnașament, arme* etc., datate în sec. X—XI.

În 1965 pe panta mai domoală a dunei de nisip, exploatările de nisip au scos la iveală un *cuptor* cu boltă (probabil pentru copt pîine) dar fără alte materiale arheologice adiacente.

N. Chidioşan, şi D. Ignat, *Cimitirul celtic de la Tărian*, în *SCIV*, 4, 1972, 23, p. 553 sqq.; Al. Vulpe, *Axte*, p. 71, pl. 55.

(N C)

403. **Tăşad**, com. Drăgeşti

Între anii 1969—1973 în apropierea satului, pe dealul „Cetăţaua" au fost efectuate ample cercetări arheologice. Platforma superioară a dealului a fost sporadic locuită de populaţiile neolitice tîrzii şi eneolitice (Tisa, Baden, Coţofeni).

În hallstattul timpuriu. se organizează o intensă *aşezare* cu nenumărate *bordeie, gropi* etc. *Materialul ceramic, piesele* de bronz şi un mic *depozit* de bronzuri datează această mare aşezare în hallstattul A. Probabil această populaţie a fortificat platforma cu un *val* şi *şanţ de apărare*, care taie în două aşezarea propriuzisă.

După aproape 1000 de ani, *aşezarea* este din nou relocuită de daci, care modifică versantul vestic al aşezării prin *lucrări de terasare*. În aşezare alături de un abundent *material ceramic (fructiere, vase borcan, căţui, farfurii* etc.) au fost descoperite *piese de podoabă (fibule, mărgele)*. De menţionat că aici s-a descoperit şi o *tortiţă de bronz* cu figurină umană provenită de la o ceaşcă romană.

Pe valea „La hută" s-a descoperit în vara anului 1972, un *tezaur de monede* Dyrrhachium şi Apollonia, din care s-au salvat 44 bucăţi.

N. Chidioşan, *Aşezarea dacică de la Tăşad*, în ziarul „Crişana", XXVI, 16 sept. 1971, Oradea; D. Popescu, *Les fouilles Archeologiques dans la Republique Socialiste de Roumanie en 1969*, în Dacia, *N.S.*, XIV, 1970, p. 438; S. Dumitraşcu, *Cetăţi dacice în Crişana*, p. 129 sqq.

(N C)

404. **Tăut**, com. Batăr

Pe locul numit „Dolmi pusta" au fost descoperite în anul 1887 un număr de 15 *aplici de* bronz.

Inf. N. Chidioşan.

(D I S)

405. **Tăutelec, com. Cetariu**

În două locuri de pe teritoriul satului, la locul „Păşunea Cetariului" (Csatáry talo) şi „La tobor" s-au găsit *cioburi* neolitice şi respectiv, *cioburi* Coţofeni (de la începutul epocii bronzului).

Dintr-un loc neidentificat şi fără să ştim dacă provine dintr-un *tezaur* sau este o *piesă izolată*, s-a păstrat în colecţia Şcolii de 4 ani din sat o *monedă* de tipul Dyrrhachium şi Apollonia.

La locul „Cînepişte" (Kenderes), în spatele bisericii, în stînga drumului ce duce de la Tăutelec la Şişterea se întinde o *aşezare* din feudalismul timpuriu, sec. XI—XII, unde s-a găsit *ceramică* uzuală şi cenuşie, *cazane* de lut, mici *piese* de fier şi alte rămăşiţe ale unui sat medieval timpuriu (Inedit).

(S D)

406. **Tăuteu**

În vechile colecţii ale Muzeului „Ţării Crişurilor" din Oradea (Inv. nr. 2073, 2074, 2075) sînt amintite 3 *topoare* de cupru. În perioada interbelică s-a găsit la Tăuteu un *depozit* de bronzuri (Hallstatt B 1) însoţit de 5 *verigi* de aur, care se păstrează în Muzeul de Istorie a R.S.R. din Bucureşti. Pe teritoriul satului s-au descoperit şi *denari* romani republicani, într-un loc neprecizat şi *ceramică* de epocă romană şi post romană (sec. III/IV e.n.) printre care amintim şi fragmente de *chiupuri* mari — *vase* de provizii sau apă, foarte probabil provenind dintr-o *aşezare* a dacilor liberi de pe valea Bistrei.

În anul 1970 la locul „Tricer" din păşunea dintre satele Tăuteu, Ciutelec şi Bogei s-a descoperit importantul *tezaur de vase* romano-bizantine datînd din sec. IV—V e.n., ornamentate cu scene mitologice greceşti şi pe care au fost imprimate 3 *inscripţii*, încă nedescifrate.

Vl. Dumitrescu, *Le dèpôt de la fin de l'âge du bronz, découvert à Tăuteni*, în *Dacia*, V—VI, 1935—1936, Buc., 1938, pp. 225—238; S. Dumitraşcu, *Tezaurul de la Tăuteni — Bihor*, Oradea, 1973, *passim*.

(SD)

407. **Teleac*, com. Budureasa**

(D I S)

408. **Telechiu***, com. Ţeţchea

(D I S)

409. **Tileagd**

În 1907 s-au găsit în vatra comunei 53 de monede (drahme) emise de oraşele Apollonia şi Dyrrhachium.

J. Winkler, *Descoperiri de monede antice în Transilvania*, în *SCN*, II, Bucureşti, 1958, p. 401.

(NC)

410. **Tilecuş***, com. Tileagd

(D I S)

411. **Tinăud***, oraş Aleşd

(D I S)

412. **Tinca**

În strada Avram Iancu între nr. 80—100 au fost găsite cu ocazia unor lucrări edilitare *fragmente ceramice* de culoare cenuşie, cu elemente tehnologice de factură celtică remanentă datînd probabil din sec. II e.n.

La răsărit de staţiunea balneară Tinca, pe terasa Crişului Negru în capătul vilor Tincei, la locul „Dealul Morilor" (continuare sau răzleţire a satului de pe „Dealul Morilor" de la Ripa?) a fost cercetată o *locuinţă* a dacilor liberi de epocă romană şi post romană, cu *ceramică* lucrată cu mîna şi cenuşie sau gălbuie modelată la roată, cu multe elemente de factură romană provincială, împrumutate, probabil din Dacia romană. Datează din sec. III/IV e.n.

În vechile inventare ale Muzeului „Ţării Crişurilor" din Oradea, în 1911, este înregistrat ca găsit în hotarul Tincăi, un *tezaur* de monede republicane romane de argint (7 sau 8 bucăţi) şi o *piesă* din Dyrrhachium (Inf. N. Chidioşan).

S. Dumitraşcu, *Aşezări şi descoperiri dacice*, p. 247, s.v.; Idem, *Cercetări arheologice în Depresiunea Holodului* (II). *Săpăturile arheologice de la Tinca—Ripa, j. Bihor*, în *Lucrări ştiinţifice*, Istorie, Oradea, 1972, pp. 60—63.

(S D)

413. **Tîrguşor**, com. Cherechiu

Din loc neprecizat provine un *tîrnăcop* de aramă cu braţele în cruce datat în epoca eneolitică.

Tot în hotarul localităţii a mai fost descoperit un *depozit* de obiecte de bronz, din care amintim mai multe *topoare de luptă* cu disc şi spin, datate la finele epocii bronzului. Au mai fost găsite în raza localităţii 3 *inele de buclă* din aur, ornamentate, care datează din epoca bronzului.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 28; Idem, *A rézcsákányok*, în *Közlemények*, II, 1942, Cluj, p. 27; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 206; Al. Vulpe, *Axte*, p. 81.

(I O)

414. **Toboliu***, com. Girişu de Criş

(D I S)

415. **Tomnatic***, com Vadu Crişului

(D I S)

416. **Topa de Criş***, com. Vadu Crişului

(D I S)

417. **Topa de Jos***, com. Dobreşti

(D I S)

418. **Topa de Sus***, com. Dobreşti

(D I S)

419. **Topeşti***, com. Drăgeşti

(D I S)

420. **Totoreni***, com. Tărcaia

(D I S)

421. **Tria***, com. Derna

(D I S)

422. **Tulca**

În punctul numit „Holumb" situat la 2 km nord de localitate, *aşezare* tip tel nefortificată din epoca bronzului, aparţinînd fazei I şi II a culturii Otomani.

(I O)

423. **Ţeţchea***

(D I S)

424. **Ţigăneştii de Beluş***, com. Drăgăneşti

(D I S)

425. **Ţigăneştii de Criş***, com. Brusturi

(D I S)

426. **Ucuriş***, com. Olcea

(D I S)

427. **Uileacu de Beluş***

(D I S)

428. **Uileacu de Criş***, com. Tileagd

(D I S)

429. **Uileacu de Munte**, com. Cetariu

De pe teritoriul localităţii provin 2 *denari* romani, emişi de Împăratul Traian şi respectiv Faustina I.

B. Mitrea, *Dècouvertes rècentes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, în Dacia, *N.S.* XI, 1967, p. 388, nr. 64.

(D I S)

430. **Ursad**, com. Şoimi

În hotarul satului au fost descoperite *fragmente ceramice* din prima epocă a fierului.

(D I S)

431. **Urvind***, com. Lugaşu de Jos

(D I S)

432. **Urviş de Beluş***, com. Şoimi

(D I S)

433. **Vadu Crişului**

Peşterile din defileul Crişului Repede, pe teritoriul com. Vadu Crişului sînt cunoscute prin descoperiri arheologice: „Peştera Deveţ": *materiale* aparţinînd epocii neolitice şi *ceramică pictată*.

S-au descoperit de asemenea *vestigii* din epoca bronzului. „Peştera cu apă" — *fragmente ceramice* aparţinînd epocii neolitice.

„Peştera nr. 1" — (situată sub „Peştera Devenţ") a fost *intens locuită* începînd din epoca neolitică pînă în perioada prefeudală.

„Peştera nr. 2" — (situată la acelaşi nivel cu peştera nr. 1) a fost *locuită* în epoca neolitică. descoperindu-se un interesant *material ceramic pictat.*

Cu ocazia amenajării căii ferate, între Vadu Crişului şi Şuncuiuş au fost descoperite: *brăţări, seceră,* şi *celt* din bronz.

De pe teritoriul comunei provin 3 *monede* romane neidentificate şi o *monedă* emisă de Gordianus.

T. Kormos, *Barlangkutatás,* III, Budapesta, 1915, fasc. 3—4, pp. 153—163; M. Roska, *Repertoriu,* p. 237; N. Vlassa, *O contribuţie la problema legăturilor culturii Tisa cu alte culturi neolitice din Transilvania,* în *SCIV,* 1, 1961, pp. 17—23; D. Ignat Sava, *Ceramica neolitică pictată de pe valea Crişului Repede,* în Crisia, IV, Oradea (sub tipar).

(D I S)

434. **Vaida,** com. Diosig

Pe teritoriul localităţii se aminteşte un *tezaur* dacic de argint din care s-au mai păstrat 2 piese intr-o colecţie particulară din Bihor.

Inf. I. Emődi; C. Preda, *Monedele geto-dacilor,* Buc., 1973, s.v.

(D I S)

435. **Valea Cerului*,** com. Suplacu de Barcău

(D I S)

436. **Valea Crişului*,** com. Bratca

(D I S)

437. **Valea de Jos*,** com. Rieni

(D I S)

438. **Valea de Sus*,** com. Cîmpani

(D I S)

439. **Valea lui Mihai**

De pe raza localităţii sînt cunoscute mai multe descoperiri arheologice, marea lor majoritate provin din descoperiri întîmplătoare, aşezări necercetate sistematic, şi o mică parte din cercetări sistematice, dar de o amploare redusă.

Din epoca neolitică se cunosc *aşezări* aparţinînd culturii Tisa la: „Groapa cu lut" (Sárgaföldes gödör), „Groapa nouă cu lut"

(Új sárgaföldes gödör), Str. Izvorului, Piața Libertății. Din aceste *așezări*, provin numeroase *vase*, *fragmente ceramice*, *unelte* de piatră și os. Remarcăm mai multe *vase cu picior* înalt cilindric perforat.

Epoca eneolitică și faza de trecere spre epoca bronzului sînt reprezentate prin cultura Baden în *așezările* de la „Groapa nouă cu lut" și Strada Izvorului. Din acesta din urmă provin mai multe *cești* de dimensiuni mari cu toarta puternic supraînălțată.

Epoca bronzului este reprezentată prin numeroase descoperiri, unele de o mare importanță. La „Groapa de lut" o intensă *așezare*, de unde provin numeroase *vase* aparținînd culturii Otomani. Ca cea mai importantă descoperire semnalăm un complex de 28 de *vase* depuse ritual într-o groapă, aparținînd fazei a III-a a culturii Otomani. La „Groapa nouă cu lut" *așezare* din care provin numeroase *vase* aparținînd culturii Otomani și un *vas* aparținînd culturii Suciu de Sus. Tot o *așezare* aparținînd culturii Otomani este semnalată și pe strada Izvorului. Pe strada Breslelor a fost descoperit un *mormînt* de incinerație în urnă din faza a III-a a culturii Otomani, avînd în urnă pe lîngă fragmentele de *oase* calcinate, depuse drept ofrandă o *brățară* de bronz miniatură și un număr incert de *nasturi* de bronz.

Prima epocă a fierului (Hallstatt) este reprezentată prin descoperirile de la: „Groapa nouă de lut" de unde provin 3 *vase* mari aparținînd culturii Gava. În strada Izvorului și strada Kocsár, *așezări* de unde au fost depistate numeroase *fragmente ceramice* și *vase*. În Piața Libertății a fost descoperită o *urnă*. În fosta vie „Recsege" a fost găsit un *cuțit* de bronz cu lama curbată. Dintr-un punct neprecizat provine un *depozit* de obiecte de bronz, cunoscut în literatura de specialitate sub denumirea de Valea lui Mihai I.

A doua epocă a fierului (La Tène) este de asemenea prezentă prin multiple descoperiri. La locul numit „Ferma Gorove" au fost descoperite 3 *morminte* celtice de incinerație în groapă. De la „Groapa nouă de lut" provine un *fragment de vas* celtic.

Perioada prefeudală. Pe fostul teren al lui A. Stancz, a fost descoperit un *mormînt* germanic (got?) din sec. V e.n. avînd un bogat inventar arheologic din care semnalăm: 1 *sabie* de fier, 1 *cuțit* de fier, 1 *vîrf de teacă* de argint, 2 *catarame* de argint, 1 *nasture* de chihlimbar și 1 *monedă* Theodosiu II din aur. În urma cercetărilor

sistematice întreprinse ulterior la fața locului, au mai fost descoperite 3 *morminte* răvășite fără nici un inventar. În partea de sud-vest a localității pe terenul lui „Krizsár" au fost descoperite 8 *morminte* gepidice cu un bogat inventar. Din fosta vie „Bujanovics" sînt semnalate numeroase *fragmente ceramice* și *obiecte de metal* provenite probabil din *morminte*, aparținînd avarilor. De pe terenul lui „Krizsár" și de pe o stradă neidentificată provin *fragmente ceramice* aparținînd populației autohtone și slavilor post anul 805.

Perioada feudalismului timpuriu. Dintr-un loc neprecizat de pe raza localității și de la „Groapa nouă de lut", provin numeroase *fragmente ceramice* databile în sec. XII. XIII.

D. Ignat, *Rep.*, p. 17; M. Roska, *Repertoriu*, p. 81 sq.; E. Comșa, *K voprosu o periodizații neoliticeschih cultur na severnozapade Rumînscoi Narodnoi Respublichi*, în Dacia, *N.S.*, VIII, 1963, p. 478; V. Gordon Childe, *The Danube in Prehistory*, Oxford, 1929, p. 81; I. Ordentlich, *Un depozit de vase de tip Otomani de la Valea lui Mihai*, în Studii și Comunicări, 12, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1965, p. 181 sqq.; Al. Vulpe, *Äxte*, p. 58, 85; A. László, *Probleme ale ceramicii de tip Gava din prima epocă a fierului*, în SCIV, 4, 1973, p. 49; M. Rusu, *Die Verbreitung*, p. 206, 208, Vl. Zirra, *Beiträge*, p. 189; M. Roska, *Mormînt german și stațiunea preistorică de la Valea lui Mihai*, în *A.I.S.C.*, 1931, p. 1 sqq.; M. Comșa, *Unele date privind regiunile din nord-vestul României în sec. V—IX*, în Centenar Muzeul Orădean, Oradea, 1972, p. 210 sqq.

(I O)

440. **Valea Mare de Codru***, com. Holod

(D I S)

441. **Valea Mare de Criș***, com. Borod

(D I S)

442. **Valea Tîrnei***, com. Șinteu

(D I S)

443. **Varasău***, com. Brusturi

(D I S)

444. **Varviz,** com. Popești

Într-un punct necunoscut a fost descoperit un *tîrnăcop* de aramă.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 301.

(D I S)

445. **Vaşcău***

(D I S)

446. **Vălanii de Beiuş***, com. Uileacu de Beiuş

(D I S)

447. **Vălani de Pomezeu***, com. Pomezeu

(D I S)

448. **Vărăşeni***, com. Răbăgani

(I O)

449. **Vărzari***, com. Popeşti

(I O)

450. **Vărzarii de Jos***, com. Vaşcău

(I O)

451. **Vărzarii de Sus***, com. Vaşcău

(I O)

452. **Văşad**, com. Curtuişeni

Pe o terasă mijlocie a Văii Erului, la punctul „Cartierul ţiganilor" s-au găsit *cioburi* neolitice păstrate în colecţia Muzeului „Ţării Crişurilor" din Oradea. La nord de localitate pe un grind se află o *aşezare* din epoca bronzului, aparţinînd culturii Otomani, faza I şi III. Pe „Dealul viilor" se află o a doua aşezare Otomani, din faza I şi II fortificată, cu *val* şi *şanţ de apărare*.

Cea de a treia *aşezare* Otomani, fazele I şi II (inedită) se află pe terasa Văii Erului. Tot în acest loc s-au găsit *cioburi* dacice de epocă romană şi post romană (sec. III—IV e.n.). La vest de sat, pe terasa văii Văşadului pe un bot de deal unde s-a ridicat cantonul hidrologic, lîngă digul lacului de acumulare Văşad, se află o *staţiune* cu 3 nivele de locuire: neolitic, Hallstatt şi o aşezare a dacilor liberi de epocă romană (încă inedită) cu *ceramică* lucrată cu mîna şi la roată şi cu *ceramică* provincială romană de import.

D. Ignat, *Rep.*, p. 16; I. Ordentlich, *Aria*, p. 31.

(S D)

453. **Vlişoara**

Din locuri neprecizate provin 1 *topor* de piatră puternic arcuit şi un alt *topor* de piatră de tip calapod, databile în epoca neolitică.

Tot dintr-un loc neprecizat provine un *tîrnăcop* de piatră cu gaură de înmănuşare secundară, aparţinînd epocii eneolitice.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 82;

(I O)

454. **Vintere***, com. Holod

(IO)

455. **Vîlcelele***, com. Suplacu de Barcău

(IO)

456. **Vîrciorog***

(IO)

457. **Voievozi**

La locul „Cilogoş" a fost parţial sondată o *staţiune* arheologică cu 3 nivele discontinui de locuire: *ceramică* halistattiană, o *locuire* a dacilor liberi de epocă romană de pe valea Bistrei, din care s-au păstrat resturi de *olărie* lucrată la roată din pastă cenuşie şi *ceramică* cărămizie, probabil rezultat al influenţei ceramicii romane provinciale asupra celei a dacilor liberi din Crişana. Acest *nivel de locuire* se pare că datează din sec. III e.n. (poate şi începutul sec. IV e.n.?). Cel de al treilea nivel, pare-se, cel mai bine păstrat, din care au ajuns la noi rămăşiţe de *locuinţe* (pare-se bordeie) datează din sec. VII—IX e.n.? Aşezarea, a fost semnalată în urma prospecţiunilor arheologului R. Popa, care a întreprins săpături la locul „Bisericuţa" unde a fost dezvelit un *complex bisericesc (biserică, clădiri, cimitir)* datînd din sec. XIII—XV/XVI (v. monumente istorice s.v.).

R. Popa, *Valea Bistrei în secolele XIII—XIV. Cercetări documentare şi arheologice în nordul Bihorului*, în Centenar Muzeal Orădean, Oradea, 1972, pp. 217—218.

(SD)

458. **Voievozi**, com. Şimian

În 1970, pe un platou deasupra grajdurilor C.A.P., au fost descoperite *fragmente ceramice* aparţinînd culturii Baden din faza de trecere la epoca de bronz.

În același loc s-a descoperit un *cimitir* cu urne datat la sfîrșitul epocii de bronz și începutul Hallstattului. Unul din *morminte* avea ca inventar, pe lîngă *urna* funerară, 15 *vase* adiacente.

(N C)

459. **Zăvoi**, com. Sîmbăta

Dintr-un loc neprecizat provine un *buzdugan* de piatră, aparținînd probabil epocii neolitice.

M. Roska, *Repertoriu*, p. 127.

(I O)

460. **Zece Hotare***, com. Șuncuiuș

(D I S)